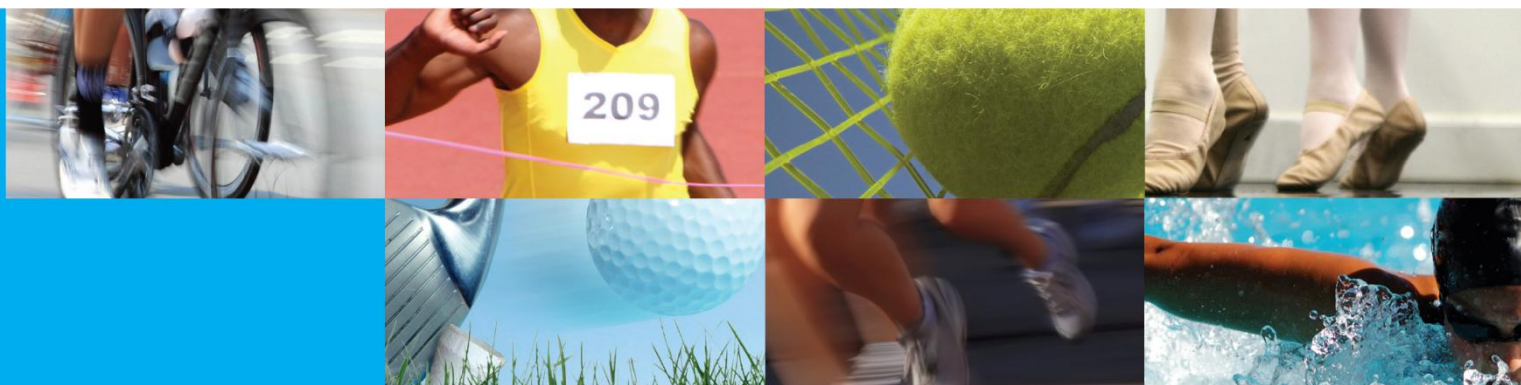

Gezonde sportkantine

Meting 2014

Janine van Kalmthout

Gezonde sportkantine

In opdracht van Stichting Jongeren op Gezond Gewicht

Janine van Kalmthout

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7
1.1	Onderzoeksopzet	7
1.2	Analyse en rapportage	7
2.	Assortiment	9
2.1	Kantinegebruik	9
2.2	Samenstelling assortiment en vraag	11
2.3	Vraag naar gezonde(re) producten	18
3.	Gezonde kantine, visie verenigingsbestuurders	21
4.	Rook- en alcoholbeleid	25
4.1	Rookbeleid	25
4.2	Alcoholbeleid	26
5.	Samenvatting en conclusie	29
	Bijlage 1 Vragenlijst Gezonde Kantine	31
	Bijlage 2 Tabellen accommodatie en gezonde(re) kantine	37
	Bijlage 3 Overzicht ‘gezonde’ producten	39
	Bijlage 4 Toelichting behoefte aan gezonder aanbod in de kantine	41
	Bijlage 5 Wettelijke DHW-verplichtingen sportverenigingen	49

1. Inleiding

In 2011 is op verzoek van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een kort onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken ten aanzien van gezonde producten in het assortiment van sportkantines. Toen bleek dat over het algemeen meer ‘minder gezonde’ (72% van het assortiment) dan ‘gezonde’ producten (28% van het assortiment) werden aangeboden in de sportkantines van sportverenigingen. De afgelopen jaren is in het kader van het Convenant Gezond Gewicht hard gewerkt aan het thema ‘Gezonde Sportkantine’. De vraag is of het assortiment in de sportkantine de afgelopen jaren ‘gezonder’ is geworden. In 2014 is het onderzoek uit 2011 (de 0-meting) in opdracht van de Stichting Jongeren Op Gezond Gewicht (voorheen Convenant Gezond Gewicht) door het Mulier Instituut herhaald (1-meting).

1.1 Onderzoeksopzet

Aan de Verenigingsmonitor¹ is een aantal vragen toegevoegd over het (gezonde) assortiment in de kantine, de vraag naar ‘gezonde’ producten en het beheer en beleid ten aanzien van het assortiment in de kantine (zie bijlage 1).

Alle verenigingen van het Verenigingspanel² (bijna 1300) zijn uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek. In totaal hebben 482 verenigingen de vragenlijst ingevuld. De dataverzameling heeft plaatsgevonden in de maanden december 2014 en januari 2015.

Om vergelijkbaarheid met de voorgaande meting te houden, zijn de gegevens gewogen naar aard van de sport (binnen-/buitensport) en naar soort sport (solo-/duo-/teamsport).

In vergelijking met 2011 is de onderzoeksgroep uitgebreid. In 2011 beantwoordden alleen de verenigingen met een eigen kantine in bezit en/of beheer de vragen over het (gezonde) assortiment. In het huidige onderzoek zijn ook de verenigingen die niet beschikken over een eigen kantine, maar wel gebruikmaken van een kantine of horeca in of bij de voorziening waar ze sporten, bevraagd.

1.2 Analyse en rapportage

Niet alle verenigingen zijn in staat geweest om alle vragen uit de vragenlijst te beantwoorden. Ook waren bepaalde vragen niet op alle verenigingen van toepassing. In de tabellen wordt aangegeven hoeveel verenigingen de desbetreffende vraag hebben beantwoord (bijv. n=482). Deze aantallen kunnen per tabel variëren. De cijfers in de tabellen en figuren zijn afgerond op gehele getallen. Als gevolg hiervan kan het in enkele gevallen voorkomen dat deze uitkomsten niet exact optellen tot 100 procent.

¹ De Verenigingsmonitor is een vragenlijst waarmee een beeld wordt geschetst van de Nederlandse sportvereniging in al haar facetten (leden, kader, activiteiten, financiën) en ontwikkelingen worden gevolgd. Daarnaast vindt er jaarlijks een thematisch onderzoek plaats. De Verenigingsmonitor wordt verspreid onder de verenigingen van het Verenigingspanel.

² In het Verenigingspanel zijn allerlei categorieën sportverenigingen naar evenredigheid vertegenwoordigd: grote en kleine verenigingen, clubs met teamsporten en (semi-) individuele sporten, clubs gevestigd in kleine en grote gemeenten, et cetera. Het panel vormt een goede afspiegeling van de georganiseerde breedtesport in Nederland. Meer informatie over het Verenigingspanel en de Verenigingsmonitor is te vinden op http://www.mulierinstituut.nl/projecten/sportbonden-en-verenigingen/verenigingsmonitor_panel.html

Er is sprake van significante verschillen op basis van achtergrondkenmerken, wanneer de verschillen dermate groot zijn, dat op basis van de steekproef niet meer gesproken kan worden van uitkomsten op basis van toeval. In de korte toelichting bij de tabellen worden alleen significante verschillen tussen verenigingen beschreven.

Het tweede hoofdstuk besteedt aandacht aan het gebruik van kantines door sportverenigingen en de samenstelling van het assortiment. In het derde hoofdstuk wordt een beeld geschetst van het ‘gezonde’ aanbod in kantines. Hoofdstuk 4 beschrijft het alcohol- en rookbeleid in de sportkantines. Het rapport sluit af met een korte samenvatting en conclusie.

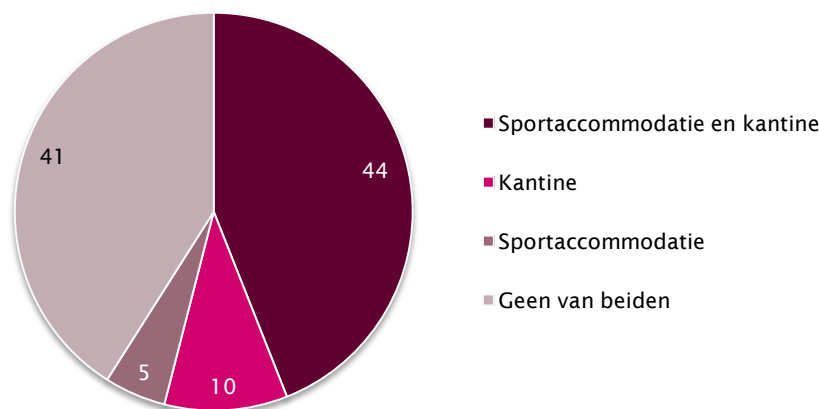
2. Assortiment

In dit hoofdstuk belichten we eerst het kantinebezit en -gebruik van verenigingen. Hebben verenigingen een eigen kantine in beheer? En in hoeverre maken verenigingen die geen kantine bezitten gebruik van een kantine/horeca in of bij de sportvoorziening waar de vereniging actief is? Vervolgens wordt de samenstelling van het assortiment in de sportkantines beschreven en de vraag naar (gezonde) producten in de kantine.

2.1 Kantinegebruik

De helft van de sportverenigingen (54%) beschikt over een eigen³ kantine (figuur 2.1). Het zijn met name de grote verenigingen en de teamsportverenigingen die een eigen kantine ter beschikking hebben (bijlage 2). Ook verenigingen die een buitensport aanbieden hebben vaker een kantine ter beschikking dan de andere typen sportverenigingen.

Figuur 2.1 Beschikking over eigen accommodatievoorzieningen (percentage verenigingen)

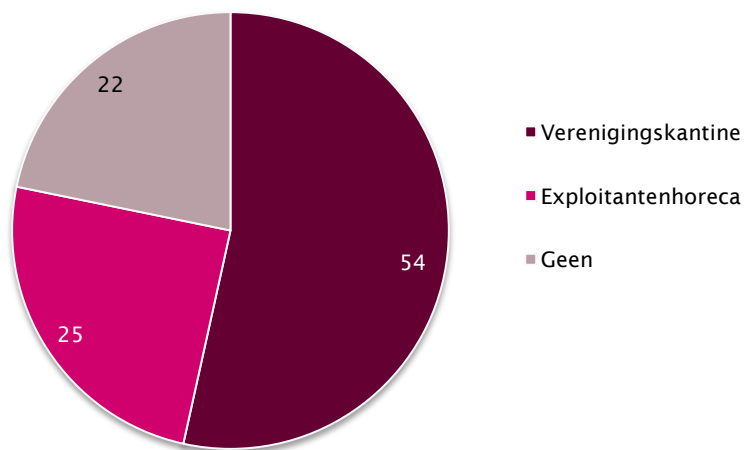
Bijna alle verenigingen met een eigen kantine hebben deze ook in eigen beheer. Vijf procent van de verenigingen met een eigen kantine heeft deze verpacht.

Van de verenigingen die niet over een eigen kantine beschikken (46%), maakt de helft van deze verenigingen gebruik van kantine of horeca in of bij de sportvoorziening waar de vereniging actief is. Het zijn met name teamsportverenigingen en verenigingen voor semi-individuele sporten (denk aan volleybal, badminton). Een kwart van de verenigingen maakt geen gebruik van een sportkantine of horeca (figuur 2.2). Dit is met name het geval bij sporten als fietsen/wielrennen, gymnastiek/turnen en zwemmen. In de rapportage wordt onderscheid gemaakt tussen verenigingskantines (de vereniging

³ De term 'eigen' is in de vragenlijst ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer de kantine waarvan de vereniging gebruikmaakt niet in eigendom is bij de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor de dagelijkse exploitatie ervan, is er sprake van een kantine in eigen beheer.

beschikt over een eigen kantine) en exploitantenhoreca (de vereniging beschikt niet over een eigen kantine maar maakt gebruik van kantine of horeca in of bij de sportvoorziening waar de vereniging actief is).

Figuur 2.2 Gebruik sportkantine (percentage verenigingen)

De exploitantenhoreca waarvan verenigingen gebruikmaken is veelal van een commerciële exploitant (61%). Drie op de tien verenigingen zonder verenigingskantine maakt gebruik van horeca in gemeentelijke sportvoorzieningen. Een op de tien verenigingsbestuurders weet niet wie de exploitantenhoreca exploiteert.

Bepalen assortiment

Doorgaans bepaalt de kantinebeheerder, de bar-/kantinecommissie of het bestuur het aanbod in de verenigingskantine (tabel 2.1).

Bij (middel)grote verenigingen bepaalt vaker een bar-/kantinecommissie het aanbod dan bij kleine verenigingen. Binnen kleine verenigingen kiest met name het bestuur het aanbod. Bij verenigingen voor teamsporten bepaalt over het algemeen de bar-/kantinecommissie en/of -beheerder het aanbod in de kantine.

Tabel 2.1 Wie bepaalt het aanbod in de kantine? (percentage verenigingen met eigen kantine, meerdere antwoorden mogelijk)

	Totaal n=276	Grootte			Soort sport		
		Klein n=40	Middel n=65	Groot n=171	Team n=142	Semi-individueel n=60	Individueel n=72
Het bestuur	45	66	33	43	43	49	43
Bar-/kantinecommissie	45	15	49	53	51	52	35
De kantinebeheerder	43	44	37	45	55	28	41
De bezoekers/klanten van de kantine	7	10	4	7	6	4	9
De pachter	4	4	2	5	2	4	6
De (ouders van) leden van de vereniging	4	8	4	3	5	1	6
De cateraar/leverancier	1			1	2		
Anders	2	2	3	1	2	3	

Bij de sportkantines die verpacht zijn, bepaalt veelal de pachter (76%) het aanbod, maar heeft bij een kwart van de verenigingen ook het bestuur of de kantinebeheerder (mede) een bepalende stem.

2.2 Samenstelling assortiment en vraag

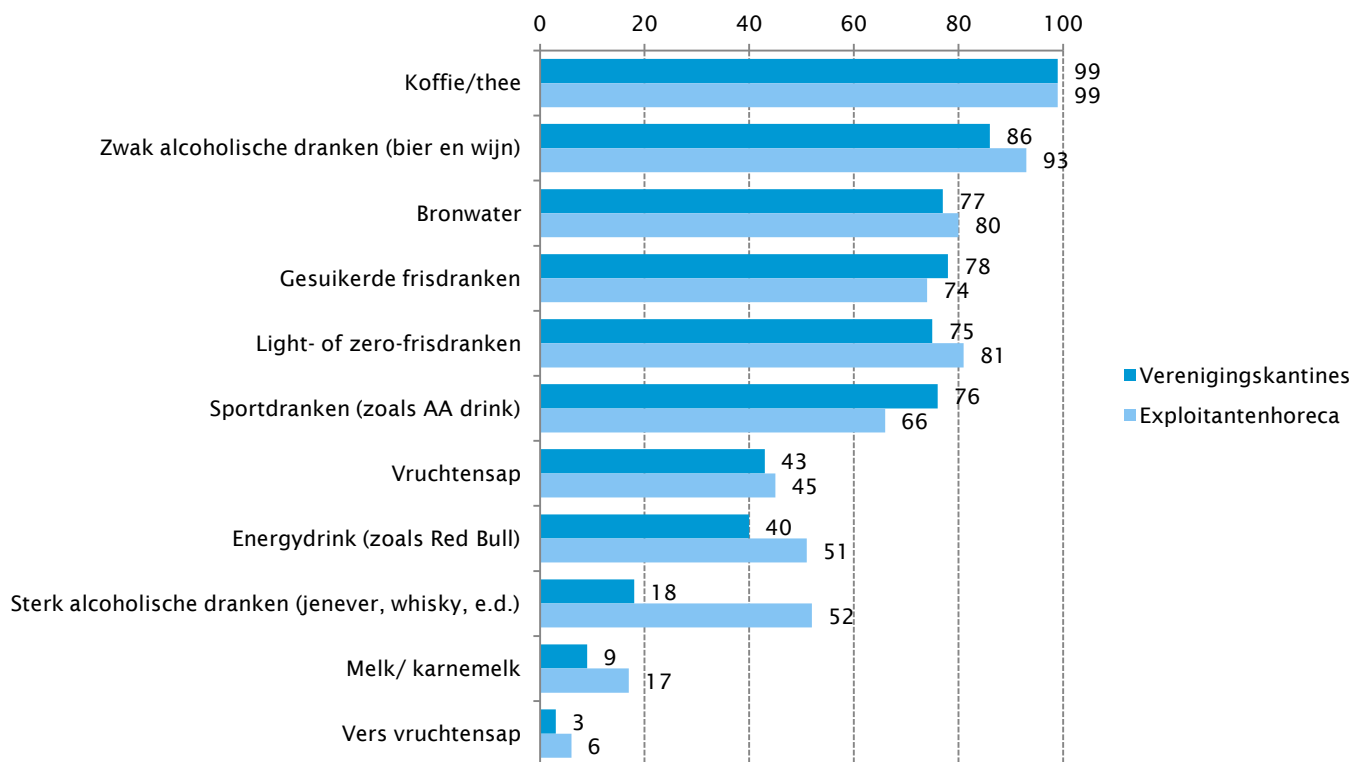
De verenigingsbestuurders hebben op basis van een lijst van 36 producten aangegeven welke producten in kantines worden aangeboden (zie bijlage 1 voor een overzicht van de producten die bevraagd zijn). Gemiddeld hebben kantines 12 producten uit de voorgelegde lijst van 36 producten in hun assortiment. Het aanbod bestaat maximaal uit 33 producten. Kantines van middelgrote en grote verenigingen hebben gemiddeld meer producten (resp. 12 en 14) in hun assortiment dan kantines van kleine verenigingen (9 producten). Verenigingskantines die verpacht zijn, kennen een breder assortiment dan de verenigingskantines in eigen beheer (resp. gemiddeld 18 en 12 producten).

Drank: het assortiment

In bijna alle sportkantines is koffie en/of thee te verkrijgen (99%) en de meeste kantines (80 tot 90 procent) bieden (zwak) alcoholische dranken, bronwater, gesuikerde en light-/zero-frisdranken aan (figuur 2.3). Melk/karnemelk en vers vruchtensap is in een enkele kantine verkrijgbaar. De meer gezonde dranken bronwater en light- of zero-frisdranken zijn in driekwart van de kantines te verkrijgen. Een overzicht van de indeling naar gezond en minder gezonde producten staat in bijlage 3.

Er zijn wat verschillen in het assortiment tussen kantines in eigen beheer van de vereniging en de exploitantenhoreca waar verenigingen zonder eigen kantine gebruik van maken. De exploitantenhoreca heeft vaker zwak alcoholische dranken, energydrinks, sterk alcoholische dranken en melk/karnemelk in het assortiment dan verenigingskantines. Sportdranken zijn vaker te verkrijgen bij verenigingskantines.

Figuur 2.3 Aanbod drank in kantines (percentage verenigingen met eigen kantine, n=274; verenigingen in exploitantenhoreca, n= 106, meerdere antwoorden mogelijk)

In vergelijking met de vorige meting is er nauwelijks verschil in het assortiment dranken van verenigingskantines (tabel 2.2). Het aandeel verenigingskantines met light- of zero-frisdranken in het assortiment is iets afgenomen (75% in 2014, 84% 2011). Er lijkt een afname van het aanbod van energydrinks te zijn (2014: 40%, 2011: 46%).

Tabel 2.2 Assortiment drank in verenigingskantines 2014 en 2011 (percentage verenigingen met eigen kantine, meerdere antwoorden mogelijk)

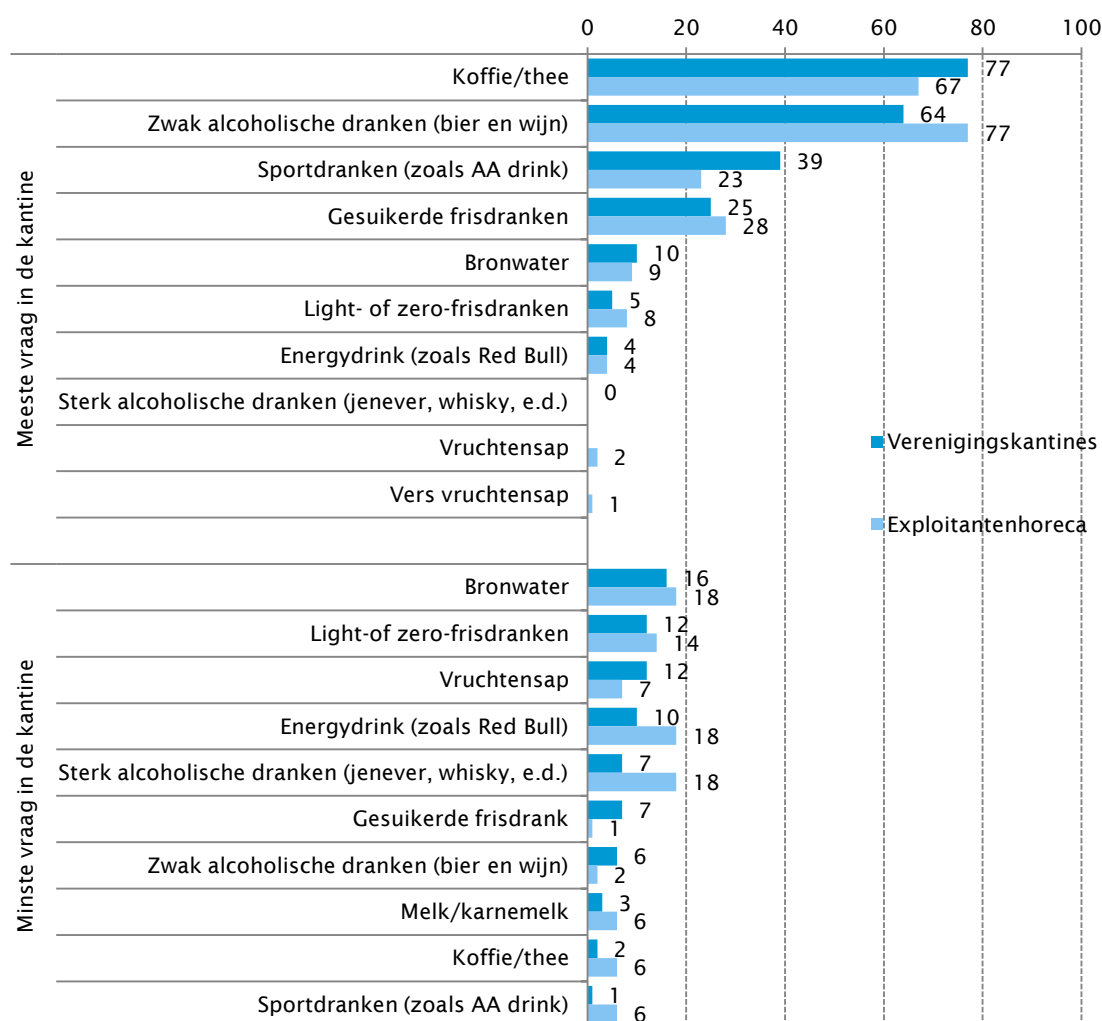
	2014 (n= 274)	2011 (n=263)
Koffie/thee	99	97
Zwak alcoholische dranken (bier en wijn)	86	81
Gesuikerde frisdranken	78	80
Bronwater	77	81
Sportdranken (zoals AA drink)	76	78
Light- of zero-frisdranken	75	84
Vruchtensap	43	42
Energydrink (zoals Red Bull)	40	46
Sterk alcoholische dranken (jenever, whisky, e.d.)	18	--*
Melk/ karnemelk	9	9
Vers vruchtensap	3	3

*Niet gevraagd in 2011

Drank: de vraag

In kantines blijkt de meeste vraag wat betreft dranken te bestaan naar koffie/thee, (zwak) alcoholische dranken en sportdranken. De minste vraag is er naar bronwater, light-frisdranken en vruchtensap (figuur 2.4). In sportkantines die verenigingen in eigen beheer hebben, is meer vraag naar sportdranken dan in de exploitantenhoreca. Daar is volgens verenigingsbestuurders vaker vraag naar zwak alcoholische dranken.

Figuur 2.4 Meeste en minste vraag naar drank in de kantine (percentage verenigingen met eigen kantine, n=274, verenigingen in exploitantenhoreca, n=106, met het betreffende assortiment, max. 3 producten weergegeven)

Ook 3 jaar geleden bestond de top 3 van meest gevraagde dranken uit koffie/thee, zwak alcoholische dranken en sportdranken (tabel 2.3). Er lijkt in de verenigingskantines iets meer vraag te komen naar bronwater. Mineraalwater staat nog wel bovenaan het lijstje producten waar de minste vraag naar is, maar het percentage verenigingen waarbij dat het geval is, is gedaald (tabel 2.3). Het percentage bronwater bij 'de meeste vraag' lijkt te stijgen. De vraag naar sportdrink is gedaald en de vraag naar zwak alcoholische dranken is licht gestegen.

**Tabel 2.3 Meeste en minste vraag naar drank in verenigingskantines 2014 en 2011
(percentage verenigingen met eigen kantine, meerdere antwoorden mogelijk)**

		2014 (n= 274)	2011 (n=263)
Meeste vraag in de kantine	Koffie/thee	77	81
	Zwak alcoholische dranken (bier en wijn)	64	53
	Sportdranken (zoals AA drink)	39	51
	Gesuikerde frisdranken	25	20
	Bronwater	10	8
	Light- of zero-frisdranken	5	13
	Energydrink (zoals Red Bull)	4	3
Minste vraag in de kantine	Bronwater	16	31
	Light-of zero-frisdranken	12	18
	Vruchtensap	12	16
	Energydrink (zoals Red Bull)	10	12
	Sterk alcoholische dranken (jenever, whisky, e.d.)	7	--*
	Gesuikerde frisdrank	7	8
	Zwak alcoholische dranken (bier en wijn)	6	8
	Melk/karnemelk	3	5
	Koffie/thee	2	6
	Sportdranken (zoals AA drink)	1	6

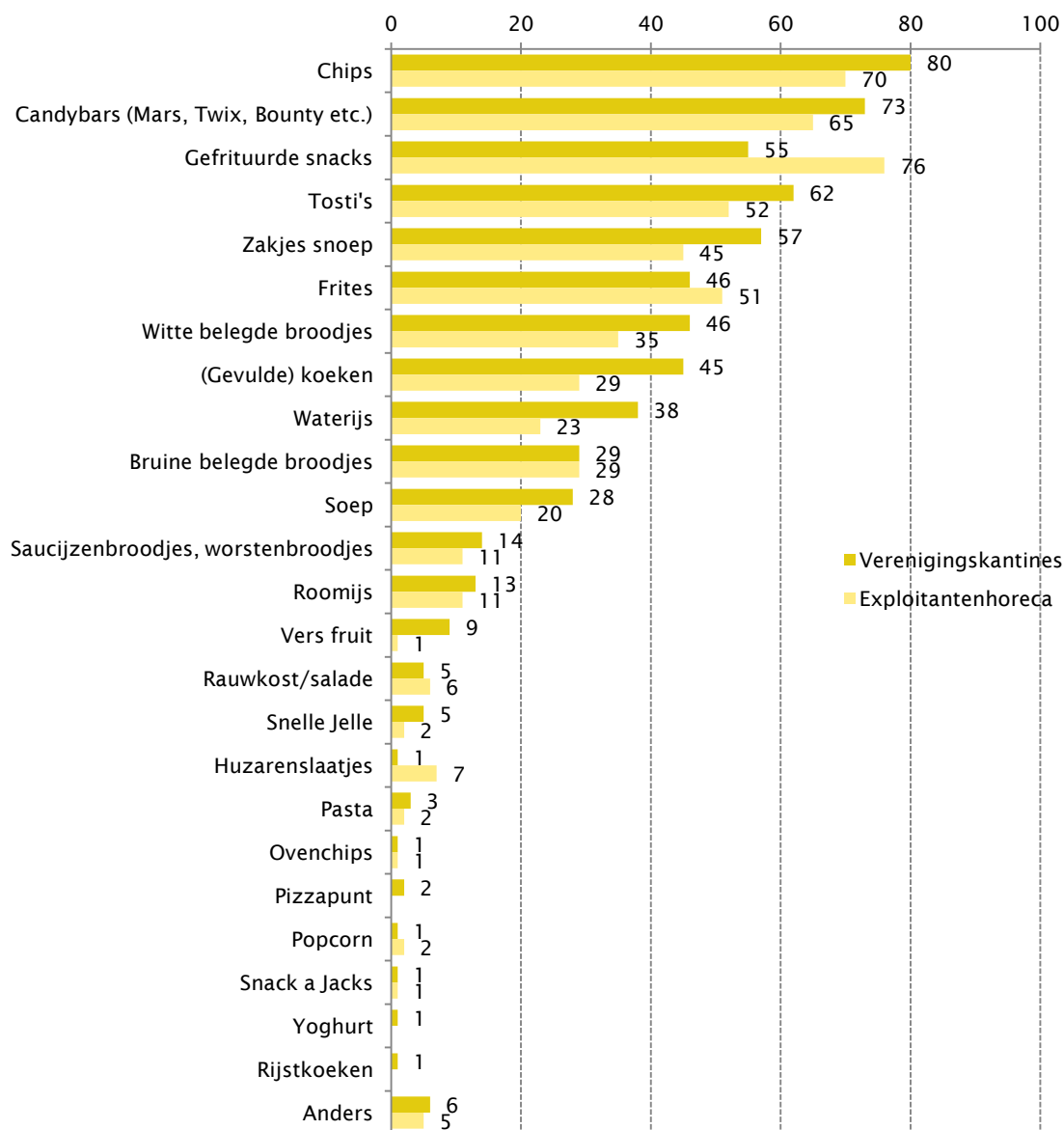
*Niet gevraagd in 2011

Etenswaren: assortiment

In driekwart van de kantines zijn chips en candybars te verkrijgen. Ovenchips, popcorn, pasta, yoghurt, pizzapunten, Snack a Jacks en rijstkoeken worden vrijwel nergens aangeboden (figuur 2.5). In de top 10 van etenswaren die in kantines worden aangeboden zijn drie gezonde producten terug te vinden: witte en bruine belegde broodjes en waterijs. Ze staan wel onderaan in de top tien op plek 7, 9 en 10. In vier op de tien kantines worden witte belegde broodjes aangeboden. Waterijs en bruine belegde broodjes zijn verkrijgbaar in een derde van kantines.

Chips, zakjes snoep, (gevulde) koeken, waterijs en vers fruit, zijn vaker terug te vinden in de verenigingskantines dan in de exploitantenhoreca. Gefrituurde snacks en huzarenslaatjes komen vaker voor in het assortiment van exploitantenhoreca.

Figuur 2.5 Aanbod etenswaren/snacks/snoep in kantines (percentage verenigingen met eigen kantine, n=274; verenigingen in exploitantenhoreca, n= 106, meerdere antwoorden mogelijk)

Het assortiment in kantines die verpacht zijn, is ietwat anders dan in kantines in eigen beheer van de vereniging. In verpachte kantines is vaker aanbod van: vruchtensap, energydrink (zoals Red Bull), waterijs, bruine belegde broodjes, sterk alcoholische dranken (jenever, whisky, e.d.), melk/karnemelk, vers fruit, rauwkost/salade, vers vruchtensap, huzarenslaatjes en pasta. Dit betreft overigens producten die niet vaak voorkomen in alle sportkantines.

In vergelijking met de vorige meting lijkt er sprake van een stijging van het aanbod van vers fruit in verenigingskantines (2014: 9%, 2011: 3%) en zijn er in meer verenigingskantines saucijzenbroodjes/

worstenbroodjes (2014: 14%, 2011: 4%) te verkrijgen (tabel 2.4). Het assortiment etenswaren in verenigingskantines is nauwelijks veranderd.

Tabel 2.4 Assortiment etenswaren in verenigingskantines 2014 en 2011 (percentage verenigingen met eigen kantine, meerdere antwoorden mogelijk)

	2014 (n= 274)	2011 (n=263)
Chips	80	78
Candybars (Mars, Twix, Bounty etc.)	73	75
Tosti's	62	63
Zakjes snoep	57	58
Gefrituurde snacks	55	55
Frites	46	44
Witte belegde broodjes	46	47 ^a
Bruine belegde broodjes	29	--*
(Gevulde) koeken	45	46
Waterijs	38	--*
Soep	28	28
Saucijzenbroodjes, worstenbroodjes	14	4
Roomijs	13	16
Vers fruit	9	3
Rauwkost/salade	5	4
Snelle Jelle	5	--*
Pasta	3	3
Pizzapunt	2	0
Huzarenslaatjes	1	3

^a In 2011 is gevraagd naar belegde broodjes

*Niet gevraagd in 2011

Etenswaren: de vraag

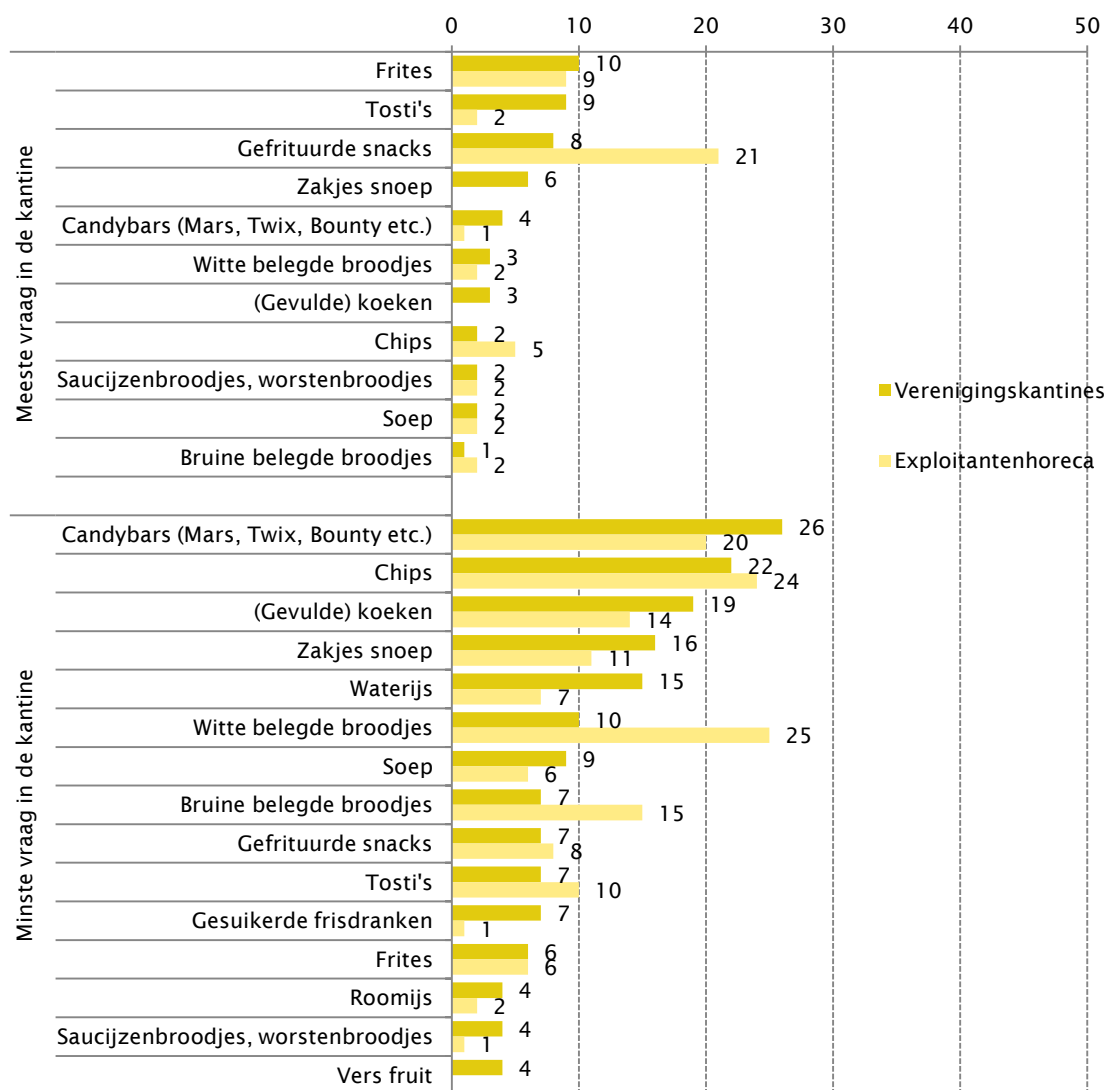
De meeste vraag wat betreft etenswaren in verenigingskantines is er naar frites, tosti's en gefrituurde snacks (figuur 2.6). Dit zijn allemaal ongezonde producten. In de lijst met meest gevraagde etenswaren (11) staan 3 gezonde producten: witte belegde broodjes, soep en bruine belegde broodjes. In 1 tot 3 procent van de kantines behoren deze producten tot de meest gevraagde etenswaren.

De minste vraag wat betreft etenswaren in verenigingskantines is er naar candybars, chips en (gepulde) koeken.

In de exploitantenhoreca is meer vraag naar gefrituurde snacks dan in de verenigingskantines. En is er beduidend minder vraag naar witte belegde broodjes.

Hoewel in ongeveer driekwart van de kantines chips en candybars in het assortiment zijn opgenomen (figuur 2.5), is er naar de mening van de verenigingsbestuurders niet echt vraag naar (figuur 2.6). Het lijkt daarbij alsof de vraag niet van invloed is op het aanbod.

Figuur 2.6 Meeste en minste vraag naar etenswaren in de kantine (percentage verenigingen met eigen kantine, n=274, verenigingen in exploitantenhoreca, n= 106, met het betreffende assortiment, max. 3 producten weergegeven)

Ten opzichte van 2011 zijn er wat verschuivingen in de top 5 van etenswaren waar in verenigingskantines de meeste vraag naar is. Er lijkt iets meer vraag te zijn naar gefrituurde snacks, zakjes snoep en frites maar de verschuivingen zijn minimaal (tabel 2.5). Er lijkt minder vraag naar chips en candybars; meer verenigingen dan in 2011 geven aan dat er weinig vraag naar is. Dit geldt ook voor vers fruit. In 2011 kwam het in de lijst van minst gevraagde producten niet voor en in 2014 staat het onderaan. Een klein aandeel verenigingen noemt het als product waar de minste vraag naar is. Meer kantines zijn vers fruit aan gaan bieden (tabel 2.4) maar er is niet veel vraag naar volgens de verenigingsbestuurders.

Tabel 2.5 Meeste en minste vraag naar etenswaren in verenigingskantines 2014 en 2011 (percentage verenigingen met eigen kantine, meerdere antwoorden mogelijk)

		2014 (n= 274)	2011 (n=263)
Meeste vraag in de kantine	Frites	10	7
	Tosti's	9	7
	Gefrituurde snacks	8	2
	Zakjes snoep	6	3
	Candybars (Mars, Twix, Bounty etc.)	4	4
	Witte belegde broodjes	3	6 ^a
	Bruine belegde broodjes	1	
	(Gevulde) koeken	3	1
	Chips	2	4
	Soep	2	0
	Saucijzenbroodjes, worstenbroodjes	2	0
Minste vraag in de kantine	Candybars (Mars, Twix, Bounty etc.)	26	20
	Chips	22	11
	(Gevulde) koeken	19	25
	Zakjes snoep	16	15
	Waterijs	15	--*
	Witte belegde broodjes	10	12 ^a
	Bruine belegde broodjes	7	
	Soep	9	9
	Gefrituurde snacks	7	7
	Tosti's	7	6
	Gesuikerde frisdranken	7	8
	Frites	6	5
	Roomijs	4	5
	Saucijzenbroodjes, worstenbroodjes	4	3
	Vers fruit	4	0

^a In 2011 is gevraagd naar belegde broodjes

*Niet gevraagd in 2011

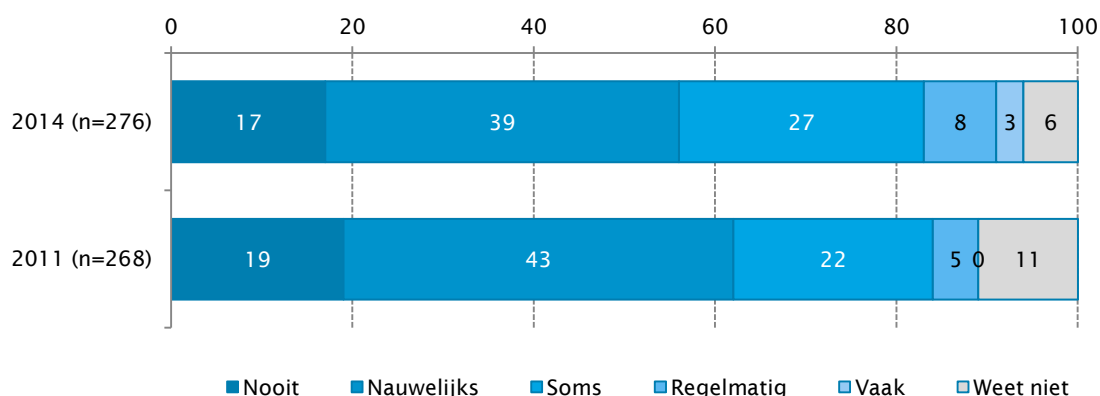
Er is in de kantines beduidend minder vraag naar etenswaren dan naar drank, vergelijk figuren 2.4 en 2.6. In een *overall* top 5 van meeste gevraagde producten komen frites op de vijfde plek. De eerste vier plekken zijn voor dranken (zie ook figuur 2.8).

2.3 Vraag naar gezonde(re) producten

Aan de verenigingsbestuurders is gevraagd om aan te geven in welke mate er vraag is naar gezonde(re) producten in de kantine. Volgens verenigingsbestuurders is er over het algemeen nauwelijks vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine. Een kwart van de bestuurders geeft aan dat er soms vraag is naar gezonde(re) producten (figuur 2.7). In vergelijking met 2011 geven verenigingsbestuurders in 2014 iets vaker aan dat er frequenter vraag is naar gezonde(re) producten in verenigingskantines (figuur 2.7). Er lijkt een verschuiving te zijn naar meer vraag naar gezonde(re) producten in verenigingskantines.

De helft van de verenigingsbestuurders zonder eigen kantine, geeft aan geen zicht te hebben op de vraag naar gezonde(re) producten in de exploitantenhoreca.

Figuur 2.7 Vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine (percentage verenigingen met eigen kantine)

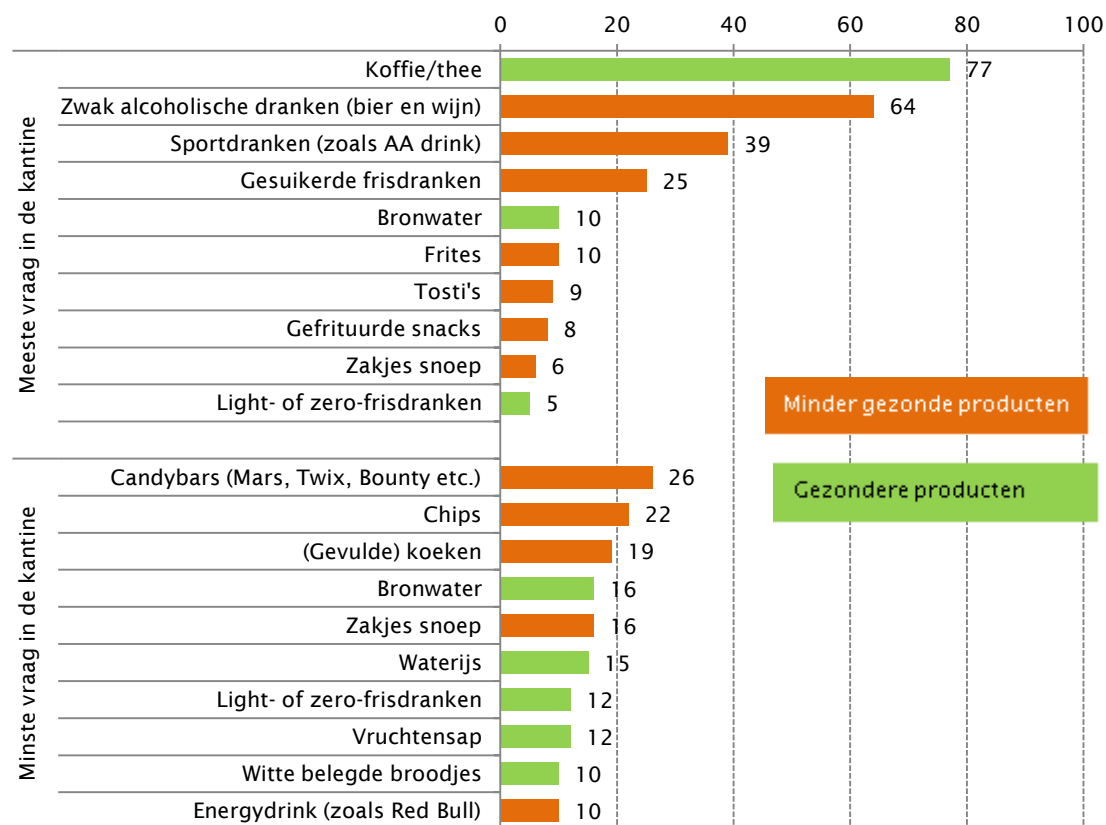
In grotere verenigingen is er iets meer vraag naar gezonde(re) producten dan binnen kleinere clubs (tabel 2.6). Verenigingsbestuurders van buitensporten geven meer aan dat er vraag is naar gezonde(re) producten dan de bestuurders bij binnensporten. Ook is er vaker vraag naar gezond(er) aanbod bij verenigingskantines die verpacht zijn.

Tabel 2.6 Vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine (percentage verenigingen met eigen kantine)

	Totaal n=276	Grootte			Aard van de sport		Beheer kantine	
		Klein n=40	Middel n=65	Groot n=171	Binnensport n=47	Buitensport n=228	Eigen n=263	Verpacht n=13
Nooit	17	27	23	12	26	15	18	6
Nauwelijks	39	35	48	37	40	39	39	38
Soms	27	25	21	30	15	29	28	6
Regelmatig	8	5	5	9	13	6	7	23
Vaak	3	3		4	2	3	2	28
Weet niet	6	6	3	8	4	7	7	

De ervaring van de bestuurders met de vraag naar gezonde(re) producten, wordt ook zichtbaar in het overzicht van meest en minst gevraagde producten (figuur 2.8). In de lijst met de tien producten waarnaar de meeste vraag is, zijn drie gezondere producten terug te vinden. Dit is geen verschuiving ten opzichte van 2011, toen ook drie gezondere producten (light-frisdranken, bronwater en koffie/thee) in de top 10 van meest gevraagde producten stonden. In de lijst met producten waar de minste vraag naar is, zijn vijf producten als gezonder aan te merken (namelijk bronwater, light-frisdranken, vruchtensap, waterijs en witte belegde broodjes).

Figuur 2.8 Meeste en minste vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine (percentage verenigingen met eigen kantine en het betreffende assortiment, n=274)

Een volledig overzicht van de indeling naar gezond en minder gezonde producten staat in bijlage 3.

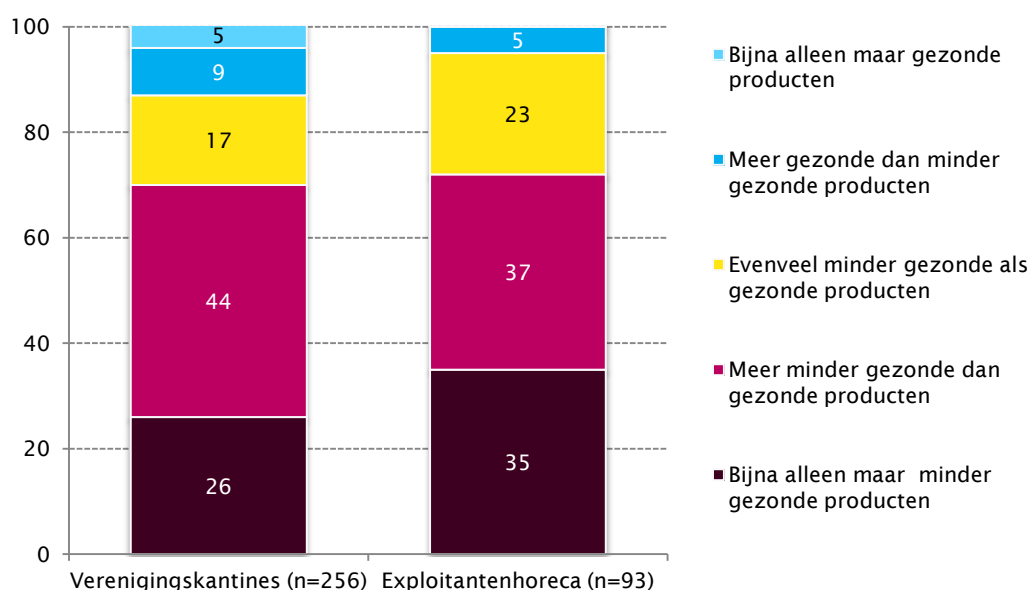
3. Gezonde kantine, visie verenigingsbestuurders

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe verenigingsbestuurders aankijken tegen het al dan niet gezonde aanbod in de verenigingskantines en de exploitantenhoreca. En in welke mate verenigingen een gezond(er) aanbod in de kantines zouden willen. Aan bestuurders is gevraagd wat de verhouding is van gezonde en minder gezonde producten in het assortiment of een gezonder aanbod zouden willen.

Verhouding gezonde en minder gezonde producten

De balans tussen het aantal 'gezonde'⁴ en 'minder gezonde'⁵ producten in het assortiment, slaat naar inschatting van zeven op de tien verenigingsbestuurders meer door naar ongezond dan naar gezond (figuur 3.1). Het betreft hier het aanbod, niet de verdeling van de verkoop. In de meerderheid van de kantines bestaat het assortiment dus uit overwegend ongezonde producten. In verenigingskantines (14%) is iets vaker sprake van een gezonder aanbod dan in de exploitantenhoreca (5%). Bij 14 procent van de verenigingskantines bevat het kantine-aanbod volgens bestuurders naar verhouding meer gezonde dan ongezonde producten.

Figuur 3.1 Verhouding van het aantal 'gezonde' en 'minder gezonde' producten in het aanbod, omschrijving verenigingsbestuurders (percentage verenigingen)

⁴ Gezond is in het onderzoek omschreven als: alle producten zoals groente, fruit, volkoren brood, pasta, koffie, thee, water en magere zuivelproducten.

⁵ Als minder gezond gelden in dit onderzoek producten zoals gefrituurde snacks, fastfood, frisdranken, roomijs, snoep, (gevulde) koeken.

In verenigingskantines van kleine verenigingen zijn verhoudingsgewijs meer gezonde producten in het assortiment aanwezig dan in kantines van de grote verenigingen. Een kwart van de kleine verenigingen heeft naar verhouding meer gezond gezonde dan minder gezonde producten in het assortiment. Bij grote verenigingen is dat bij 12 procent van de clubs het geval. Ook verenigingen die individuele sporten aanbieden hebben verhoudingsgewijs vaker een gezonder aanbod (26% verenigingen met meer gezond aanbod) ten opzichte van de teamsportverenigingen (3% verenigingen met meer gezond aanbod).

In 2011 bestond naar inschatting van de verenigingsbestuurders in zes op de tien verenigingskantines het aanbod naar verhouding uit meer ongezonde dan gezonde producten. In 2014 is dit niet verbeterd en zijn zelfs iets meer verenigingsbestuurders (zeven op de tien) van mening dat er sprake is van een overwegend minder gezond aanbod in de verenigingskantines. Het verschil tussen beide jaren zit vooral in afname van de groep verenigingsbestuurders die aangeeft dat er balans is in gezonde en minder gezonde producten in het assortiment en de toename van de groep verenigingsbestuurders met naar verhouding meer ongezonde producten in het assortiment. Mogelijk is er meer bewustzijn bij verenigingsbestuurders ontstaan over de meer ongezonde producten in het assortiment door alle aandacht voor gezonde producten in de sportkantine en het voedingspatroon van sporters. Mogelijk zijn verenigingsbestuurders meer kritisch naar het huidige aanbod gaan kijken.

Tabel 3.1 Gezond aanbod en behoefte aan gezond aanbod in verenigingskantines 2014 en 2011 (percentage verenigingen met eigen kantine)

		2014 (n= 274)	2011 (n=263)
Verhouding gezonde producten in het assortiment	Bijna alleen maar gezonde producten	5	3
	Meer gezonde dan minder gezonde producten	9	8
	Evenveel minder gezonde als gezonde producten	17	27
	Meer minder gezonde dan gezonde producten	44	42
	Bijna alleen maar minder gezonde producten	26	20
Gezonder aanbod in de kantine gewenst	Nee	25	24
	Misschien	51	52
	Ja	15	6
	Weet niet	9	17

Wens voor een gezonde(re) verenigingskantine

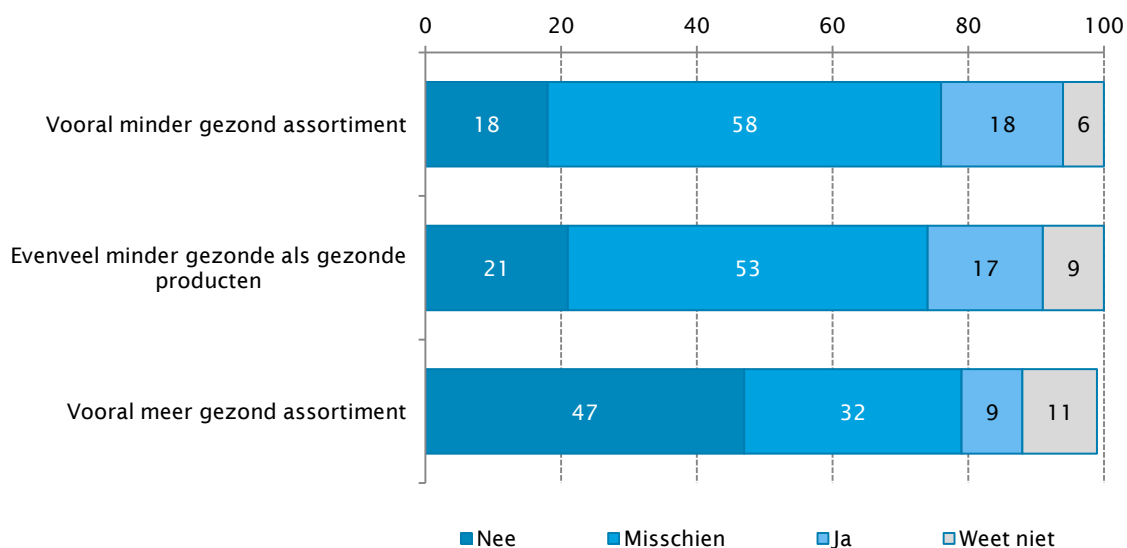
15 procent van de verenigingen zou een ‘gezondere’ verenigingskantine willen (tabel 3.1). Dat is nog altijd iets meer dan de 6 procent die in 2011 het aanbod in de verenigingskantine gezonder wilde maken (tabel 3.1). De helft van de verenigingen twijfelt of ze een gezonder aanbod in kantines wil. Dit is een flinke groep met de potentie om de twijfel om te buigen naar een reële wens voor een gezonder aanbod. De groep verenigingsbestuurders die niet weet of ze gezonder aanbod wil, is iets gedaald ten opzichte van 2011. Ook dat kan duiden op meer bewustzijn bij verenigingsbestuurders over gezond(er) aanbod in de verenigingskantine.

De grote verenigingen, teamsportverenigingen en verenigingen voor buitensport willen vaker een gezondere aanbod in de hun verenigingskantine dan de andere verenigingen (bijlage 2, tabel B2.2). Dit zijn ook de verenigingen die vaak aangeven dat er vraag is naar gezondere producten in de kantine. Daar lijkt nog wat te winnen want dit zijn ook veelal de verenigingen die aangeven dat er sprake is van

meer ongezonde dan gezonde producten in het aanbod van de kantine. Naarmate verenigingsbestuurders het idee hebben dat er enigszins vraag is naar gezondere producten willen ze in de kantine vaker een gezonder aanbod (bijlage 2, tabel B2.3 t/m B2.5)

Verenigingen die al meer gezonde producten in het assortiment hebben in de verenigingskantine, hebben minder belangstelling om het aanbod (nog) gezonder te maken (figuur 3.2). Naarmate verenigingen meer ongezond aanbod hebben, willen ze (misschien) een gezonder aanbod in de verenigingskantine. Er is potentieel, maar er zal nog het nodige moeten gebeuren om een gezonder aanbod te realiseren. Het aantal verenigingen dat een gezonder aanbod wil, is iets toegenomen sinds 2011 (tabel 3.1). Het betreft nog altijd een klein deel van de verenigingen.

Figuur 3.2 Wens voor gezonder aanbod in de verenigingskantine naar type assortiment (percentage verenigingen met eigen kantine, n=256)

Verenigingsbestuurders geven uiteenlopende redenen om het aanbod in de kantine al dan niet gezonder te willen maken (zie bijlage 4 voor een totaaloverzicht). In totaal hebben 345 bestuurders een toelichting gegeven. De belangrijkste reden die verenigingsbestuurders noemen, is de vraag naar 'gezonde' producten. Het aanbod van 'gezonde' producten is afhankelijk van de vraag. Als er meer vraag komt dan willen de verenigingsbestuurders het assortiment 'gezonder' maken.

De groep verenigingen die geen gezonder aanbod wil is veelal tevreden met de bestaande situatie -*'Niet nodig daar het aanbod heel evenwichtig is'*- en ziet het niet als een taak van de vereniging -*'De afnemers zijn zelfstandige mensen, die kunnen voor zichzelf beslissen'*-. Daarnaast speelt houdbaarheid en hygiëne een rol en hebben verenigingen niet altijd invloed op de inkoop.

De grote groep verenigingen die 'misschien' een gezonder aanbod wil vindt met name de vraag naar gezonde producten belangrijk -*'Als er meer vraag naar komt wel'*-. Daarnaast moet het 'gezondere' aanbod wel omzet genereren of kostendekkend zijn -*'Zolang het maar niet ten koste van de omzet gaat'*- en moet het realiseerbaar zijn in de praktijk -*'Ligt eraan hoe realiseerbaar het in de praktijk is voor de kantinemedewerkers (ouders die diensten hebben van twee uur)'*-. Een klein deel van deze verenigingen geeft aan dat ze hier nog niet over nagedacht hebben.

Het zijn vooral de verenigingen met een positieve houding ten aanzien van gezonde producten die een gezonder aanbod willen -*'Bij sporten hoort gezonde voeding'*-. Een deel van de verenigingen is daar ook al mee bezig -*'Langzame verandering is al gestart (bijv. broodjes gezond)'*-.

De kleine groep verenigingen die niet weet of ze een gezonder aanbod wil, heeft voor een deel geen zeggenschap over het aanbod of zijn onbekend met de mogelijkheden.

4. Rook- en alcoholbeleid

Sinds juli 2008 is in het kader van het Besluit beperking verkoop en gebruik tabaksproducten de gehele sportsector samen met de horeca, kunst- en cultuursector rookvrij geworden. Rookvrij betekent dat in de sportkantine niet gerookt mag worden behalve in speciaal daarvoor aangewezen en afgesloten rookruimten.

De nieuwe Drank- en Horecawet is per 1 januari 2013 ingegaan. Hierin zijn een aantal wijzigingen opgenomen die relevant zijn voor de sport, zoals strafbaarheid van jeugd onder 18 jaar bij bezit van alcohol. Per 1 januari 2014 mag aan jongeren onder 18 jaar geen alcohol meer worden verstrekt.

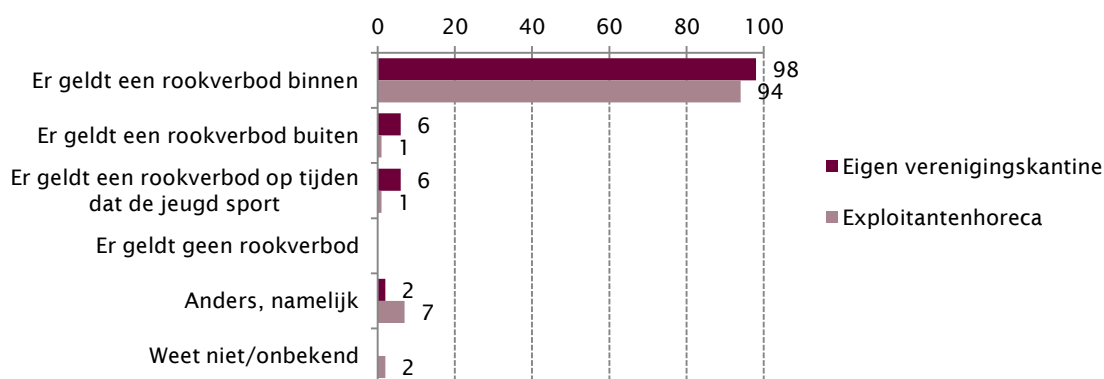
Bij aandacht voor gezonde leefstijl in de kantine zijn gezonde drank en voeding van belang. Maar bij een gezonde leefstijl verdient ook roken, verantwoord schenkbeleid en het voorkomen van alcoholmisbruik in de kantine aandacht.

Aan de verenigingsbestuurders is gevraagd wat het rook- en alcoholbeleid is in de kantines waar zij gebruik van maken en in welke mate de verschillende regels worden gehandhaafd. Het gaat hierbij om het oordeel van de verenigingsbestuurders.

4.1 Rookbeleid

In alle kantines is sprake van een rookverbod. Een heel enkele bestuurder van een vereniging die niet beschikt over een eigen kantine, maar gebruikmaakt van een horecavoorziening waar gesport wordt, is niet op de hoogte van het rookbeleid in de betreffende horecagelegenheid.

Figuur 4.1 Rookbeleid in de sportkantine (percentage verenigingen met eigen kantine, n=276, verenigingen in exploitantenhoreca, n=116)

Een andere maatregel die in het kader van het rookbeleid vaak genoemd wordt, is de aparte rookruimte.

Bijna alle verenigingsbestuurders (96%) geven aan dat het rookverbod binnen goed gehandhaafd wordt. Dat geldt ook voor het rookverbod op tijden dat de jeugd sport (86%). Het rookverbod buiten is lastiger te handhaven (57%).

Uit landelijk onderzoek van Intraval en de Nationale Voedsel- en Warenautoriteit⁶ blijkt dat in 2013 in 94 procent van alle horecagelegenheden het rookverbod werd nageleefd. In de sportkantines was dat in 2013 98 procent.

4.2 Alcoholbeleid

In vrijwel alle verenigingskantines (95%) waar alcohol geschonken wordt is volgens de verenigingsbestuurders een alcoholbeleid van kracht (figuur 4.2). In een enkele kantine wordt geen alcohol geschonken (7% verenigingskantines, 1% exploitantenhoreca). Een heel enkele verenigingsbestuurder is niet op de hoogte van het gevoerde beleid in de verenigingskantine.

Op basis van de Drank- en Horecawet en de gemeentelijke verordening paracommercie zijn verenigingen verplicht om zich aan verschillende richtlijnen te houden (bijlage 5). In de vragenlijst zijn een aantal van deze regelingen opgenomen. De meest voorkomende regels volgens de verenigingsbestuurders zijn: het vragen naar de leeftijd bij alcoholverkoop, het niet schenken van alcohol aan dronken personen, huisregels voor alcoholgebruik en medewerkers die de Instructie Verantwoord Alcoholbeleid hebben gevolgd en/of het diploma Sociale Hygiëne hebben (figuur 4.2).

Figuur 4.2 Alcoholbeleid in verenigingskantines waar alcohol wordt geschonken (percentage verenigingen met eigen kantine, n=246)

*Percentage verenigingen met jeugdleden waar alcohol wordt geschonken in de verenigingskantine

⁶ Intraval/nVWA (2013). *Factsheet Inventarisatie naleefniveau rookvrije horeca najaar 2013*. Intraval/nVWA, Groningen/Den Haag.

In de categorie ‘anders’ wordt nog genoemd dat er na een bepaald tijdstip alcohol wordt geschonken, of alleen op evenementen of feesten.

De meeste verenigingsbestuurders (80-90%) geven aan dat de verschillende alcoholregels gehandhaafd worden. De verenigingen houden zich in ieder geval aan de leeftijd bij alcoholverkoop, de huisregels voor alcoholgebruik en het register van leden met IVA. Van de andere genoemde regelingen wordt door een enkele vereniging aangegeven dat die niet gehandhaafd worden.

Uit landelijk onderzoek van Nuchter, Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen uit 2013 ⁷blijkt dat in gemiddeld 47% van het totaal aantal aankoopogingen er sprake is van een correcte naleving van de leeftijdsgrenzen bij de verkoop van alcoholhoudende drank in het kader van de Drank- en Horecawet. Het betrof de naleving van de leeftijdsgrenzen in de supermarkten, de slijterijen, de sportkantines, de horeca en verkoop via internet. Dat is een verbetering in vergelijking met 2011, toen een gemiddeld nalevingspercentage van 28% werd geconstateerd. In 2013 was de naleving bij de sportkantines met 15% iets beter dan in 2011 (4%). Gezien de inschatting van de verenigingsbestuurders in dit onderzoek zou het nalevingspercentage in 2015 verder kunnen stijgen.

⁷ Nuchter, kenniscentrum leeftijdsgrenzen (2014). *Alcohol verkoop aan jongeren 2013, ontwikkeling in de landelijk naleving van leeftijdsgrenzen*, Nijmegen: 2013

5. Samenvatting en conclusie

In 2011 is onder sportverenigingen een eerste onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken ten aanzien van gezonde producten in het assortiment van sportkantines. De afgelopen jaren is in het kader van het Convenant Gezond Gewicht (per 1 januari 2015 overgegaan in Jongeren Op Gezond Gewicht, JOGG) gewerkt aan het thema ‘de Gezonde Sportkantine’. Het onderzoek uit 2011 (de 0-meting) is eind 2014 herhaald (1-meting). Onderstaand vindt u de belangrijkste resultaten.

- Nog altijd is bij ruim de helft van de verenigingskantines niet of nauwelijks vraag naar gezonde(re) producten.
- In vergelijking met 2011, merken verenigingsbestuurders wel dat er vaker vraag is naar gezonde(re) producten in hun verenigingskantine.
- Er is iets meer vraag naar bronwater en de vraag naar (veelal suikerhoudende) sportdrank is gedaald, maar daarbij lijkt de vraag naar zwak alcoholische dranken licht gestegen.
- Naar inschatting van de verenigingsbestuurders bestaat het aanbod in zeven op de tien verenigingskantines naar verhouding uit meer ongezonde dan gezonde(re) producten. Dat is geen verbetering ten opzichte van 2011.
- Ten opzichte van 2011 zijn er wel meer verenigingsbestuurders die een ‘gezonder’ aanbod in de kantine willen. De verwachting is dat er de komende jaren wat in het assortiment van de verenigingskantines gaat veranderen, op basis van de inschatting van de verenigingsbestuurders.
- De vraag naar gezonde producten is de belangrijkste reden voor verenigingsbestuurders om eventueel over te gaan naar gezonde(re) producten in de kantine.
- Het assortiment in de exploitantenhoreca bestaat in vergelijking met de verenigingskantines vaker uit alcoholische dranken, energy drinks, melk/karnemelk, gefrituurde snacks en huzarenslaatjes. In deze horeca is de verhouding tussen minder gezonde en gezonde producten in het assortiment wat ongunstiger in vergelijking met de verenigingskantines.
- In vrijwel alle kantines geldt een rookverbod en in 95% van de verenigingskantines waar alcohol wordt geschonken is een alcoholbeleid van kracht volgens de verenigingsbestuurders. Niet alle geldende regels zijn door de verenigingen volledig doorgevoerd.

Aangezien de verenigingsbestuurders een lichte verandering in de vraag signaleren en het idee leeft dat de verenigingsbestuurders zich bewuster worden van een ‘gezonde kantine’ bestaat de kans dat de komende jaren in verenigingskantines het aanbod van gezonde(re) producten zal toenemen. De vereniging (het bestuur, de kantinecommissie) bepaalt vaak mede het aanbod en heeft hiermee invloed op het al dan niet aanbieden van ‘gezonde’ producten in de verenigingskantines. Als de wil er is om het assortiment aan te passen en de vraag (blijft) stijgen, is de kans reëel dat dit ook gebeurt. In de exploitantenhoreca hebben verenigingen veelal geen zeggenschap over de samenstelling van het assortiment. Maar ook in deze horeca geldt dat het aanbod zal reageren op de vraag.

Inmiddels zijn volgens de stichting Jongeren Op Gezond Gewicht 350 sportverenigingen actief met ‘de Gezonde Kantine’. Deze verenigingen worden gevolgd en ondersteund in hun ontwikkeling naar een gezonde kantine. Het project wordt de komende jaren voortgezet. Een volgende meting over enkele jaren zal uitwijzen of de voorzichtige ontwikkeling (in vraag en voornemens) naar meer gezonde verenigingskantines zich heeft doorgezet. Ook zal blijken of de vraag en het assortiment in de overige sporthoreca gezonder worden.

Bijlage 1 Vragenlijst Gezonde Kantine

(Gezonde) sportkantines, sporthoreca

1. Beschikt de club over een eigen kantine?

De term 'eigen' is ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer de kantine waarvan de vereniging gebruikmaakt niet in eigendom is van de vereniging, maar zij wel verantwoordelijk is voor de dagelijkse exploitatie ervan, is er sprake van een kantine in eigen beheer.

- ☐ Ja
- ☐ Min of meer; de vereniging deelt haar kantine met een (of meer) andere club(s)
- ☐ Nee *ga naar vraag 3*

2. Heeft uw vereniging de kantine in eigen beheer of wordt zij door de club aan een ondernemer verpacht?

- ☐ Eigen beheer *ga naar vraag 5*
- ☐ Verpacht *ga naar vraag 5*

3. Uw vereniging beschikt niet over een eigen kantine. Maakt de vereniging of maken de leden van de vereniging regelmatig gebruik van een (sport)kantine/horeca in/bij de sportvoorziening waar uw vereniging actief is (denk aan kantine/horeca in de sporthal, zwembad, ijsbaan, fitnesscentrum, buurthuis of bij sportvelden, atletiekbaan, e.d.)?

- ☐ Ja
- ☐ Nee *einde vragenlijst*

4. Gaat het om kantine/horeca in een gemeentelijke sportvoorziening of van een commerciële exploitant? *Beantwoord deze vraag voor de sportkantine/horecagelegenheid bij de sportaccommodatie waarvan de vereniging (of haar leden) het meest gebruikmaakt.*

- ☐ Horeca/kantine in een gemeentelijke sportvoorziening
- ☐ Horeca/kantine bij een commerciële exploitant
- ☐ Weet niet/onbekend

5. Welke van de onderstaande producten worden in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie aangeboden? *Beantwoord de vraag voor de sportkantine/horecagelegenheid bij de sportaccommodatie waarvan de vereniging(sleden) het meest gebruikmaakt of gebruiken.*
Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Witte belegde broodjes
- ☐ Bruine belegde broodjes
- ☐ Bronwater
- ☐ Candybars (Mars, Twix, Bounty etc.)
- ☐ Chips
- ☐ Energydrink (zoals Red Bull)
- ☐ Frites
- ☐ Gefrituurde snacks
- ☐ (Gevulde) koeken
- ☐ Huzarenslaatjes
- ☐ Gesuikerde frisdranken
- ☐ Light- of zero-frisdranken
- ☐ Koffie/thee
- ☐ Melk/karnemelk
- ☐ Zwak alcoholische dranken (bier en wijn)
- ☐ Sterk alcoholische dranken (jenever, whisky, e.d.)
- ☐ Ovenchips
- ☐ Pizzapunt
- ☐ Popcorn
- ☐ Pasta
- ☐ Rauwkost/salade
- ☐ Rijstkoeken
- ☐ Roomijs
- ☐ Saucijzenbroodjes, worstenbroodjes
- ☐ Snack a Jacks
- ☐ Snelle Jelle
- ☐ Soep
- ☐ Sportdranken (zoals AA Drink)
- ☐ Tosti's
- ☐ Vers fruit
- ☐ Vruchtensap
- ☐ Vers vruchtensap
- ☐ Waterijs
- ☐ Yoghurt
- ☐ Zakjes snoep
- ☐ Anders

- ☐ Weet niet *ga naar vraag 8*

De aangekruiste antwoorden uit vraag 5 worden in vraag 6 getoond.

6. Naar welke producten die u heeft aangekruist, is de meeste vraag in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie?

Maximaal 3 producten noemen.

1.
2.
3.

☐ Weet niet

De aangekruiste antwoorden uit vraag 5 worden in vraag 7 getoond.

7. Naar welke producten die u heeft aangekruist, is de minste vraag in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie?

Maximaal 3 producten noemen.

1.
2.
3.

☐ Weet niet

De volgende vraag wordt alleen ingevuld door verenigingen met een eigen kantine.

8. Wie bepaalt het aanbod in de kantine doorgaans?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Het bestuur
- ☐ De kantinebeheerder
- ☐ De cateraar/leverancier
- ☐ De pachter
- ☐ Bar-/kantinecommissie
- ☐ De (ouders van) leden van de vereniging
- ☐ De bezoekers/klanten van de kantine
- ☐ Anders, namelijk.....
- ☐ Weet niet

9. In welke mate is er vraag naar gezonde(re) producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie?

- ☐ Nooit
- ☐ Nauwelijks
- ☐ Soms
- ☐ Regelmatig
- ☐ Vaak
- ☐ Weet niet

10. Hoe zou u de verhouding van het aanbod 'gezonde' en 'minder gezonde' producten in de kantine/horeca bij de sportaccommodatie willen omschrijven?

Gezond: groente, fruit, volkorenbrood, pasta, koffie, thee, water, magere zuivelproducten.

Minder gezond: gefrituurde snacks, fastfood, frisdranken, roomijs, snoep, (gevulde) koeken.

- ☐ Bijna alleen maar 'minder gezonde' producten
- ☐ Meer 'minder gezonde' dan 'gezonde' producten
- ☐ Evenveel 'minder gezonde' als 'gezonde' producten
- ☐ Meer 'gezonde' dan 'minder gezonde' producten
- ☐ Bijna alleen maar 'gezonde' producten
- ☐ Weet niet

11. Zou uw vereniging het aanbod in het de kantine/horeca bij de sportaccommodatie 'gezonder' willen?

- ☐ Nee
- ☐ Misschien
- ☐ Ja
- ☐ Weet niet

Kunt u uw antwoord kort toelichten?

12. Wat voor rookbeleid is er in de sportkantine/horeca bij de sportaccommodatie?

Beantwoord de vraag voor de sportkantine/horecagelegenheid bij de sportaccommodatie waarvan de vereniging(sleden) het meest gebruikmaken.

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Er geldt een rookverbod binnen.
- ☐ Er geldt een rookverbod buiten.
- ☐ Er geldt een rookverbod op tijden dat de jeugd sport.
- ☐ Er geldt geen rookverbod.
- ☐ Anders, namelijk.....
- ☐ Weet niet/onbekend

In vraag 13 komen de aangevinkte antwoorden uit vraag 12 terug, behalve de antwoorden 'Er geldt geen rookverbod' en 'Weet niet/onbekend'.

13. Wordt dit rookbeleid gehandhaafd?

Per item zijn de antwoordopties: 'Ja', 'Ja, enigszins' en 'Nee'.

14. Wat voor alcoholbeleid is er in de sportkantine/horeca bij de sportaccommodatie?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Er wordt naar de leeftijd gevraagd bij alcoholverkoop.
- ☐ Er mag geen alcoholhoudende drank mee naar buiten worden genomen.
- ☐ Er mag niet worden geschonken aan kantinebezoekers die dronken zijn.
- ☐ Er wordt geen alcohol geschonken op tijden dat de jeugd sport.
- ☐ Er zijn algemene huisregels voor het gebruik van alcohol.
- ☐ Het personeel dat werkt in de bar/kantine beschikt over het diploma Sociale hygiëne.
- ☐ De leden die werken in de bar/kantine hebben een Instructie Verantwoord Alcoholbeleid (IVA) gevolgd.
- ☐ De vereniging heeft een register van leden met een IVA.
- ☐ Anders, namelijk.....
- ☐ Er is geen alcoholbeleid
- ☐ Weet niet/onbekend *einde vragenlijst*

In vraag 15 komen de aangevinkte antwoorden uit vraag 14 terug, behalve de antwoorden 'Er is geen alcoholbeleid' en 'Weet niet/onbekend'.

15. Wordt dit alcoholbeleid gehandhaafd?

Per item:

- ☐ Ja
- ☐ Ja, enigszins
- ☐ Nee

Bijlage 2 Tabellen accommodatie en gezonde(re) kantine

Tabel B2.1 Accommodatievoorzieningen (percentage verenigingen)

		Totaal n=482	Grootte			Soort sport		
			Klein n=136	Middel n=129	Groot n=217	Team n=202	Semi-individueel n=106	Individueel n=163
Beschikking over eigen accommodatievoorzieningen	Sportaccommodatie en kantine	44	22	40	64	55	42	39
	Sportaccommodatie	5	9	2	3	1	1	8
	Kantine	10	9	8	12	12	10	8
	Geen van beiden	41	61	50	21	32	47	45
	Totaal	100	100	100	100	100	100	100
Beheer kantine		n=276	n=45	n=64	n=161	n=142	n=60	n=72
	Eigen beheer	95	91	98	95	98	90	94
	Verpacht	5	9	2	5	2	10	6
	Totaal	100	100	100	100	100	100	100
Gebruik sportkantine		n=482	n=136	n=129	n=217	n=202	n=106	n=163
	Eigen verenigingskantine	54	30	47	76	67	53	47
	Gebruik kintende/Exploitant en horeca	25	37	29	12	27	27	21
	Geen	22	32	24	12	6	20	33
	Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B2.2 Wens voor een gezonder aanbod in de kantine (percentage verenigingen met een eigen kantine)

	Totaal n=276	Grootte			Soort sport			Aard van de sport	
		Klein n=40	Middel n=65	Groot n=171	Team n=142	Semi-individueel n=60	Individueel n=72	Binnensport n=47	Buitensport n=228
Nee	25	37	23	22	16	25	34	37	22
Misschien	51	41	60	50	54	52	44	44	52
Ja	15	5	8	22	23	16	8	6	18
Weet niet	9	18	9	7	7	7	14	12	9
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B2.3 Vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine (percentage verenigingen met een eigen kantine)

	Totaal n=276	Grootte			Soort sport			Aard van de sport	
		Klein n=40	Middel n=65	Groot n=171	Team n=142	Semi-individueel n=60	Individueel n=72	Binnen-sport n=47	Buiten-sport n=228
Nooit	17	27	23	12	11	20	21	26	15
Nauwelijks	39	35	48	37	43	36	38	40	39
Soms	27	25	21	30	29	28	23	15	29
Regelmatig	8	5	5	9	8	7	8	13	6
Vaak	3	3		4	2	3	5	2	3
Weet niet	6	6	3	8	7	5	6	4	7
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B2.4 Verhouding van het aantal 'gezonde' en 'minder gezonde' producten in het aanbod, omschrijving verenigingsbestuurders (percentage verenigingen met een eigen kantine)

	Totaal n=256	Grootte			Soort sport			Aard van de sport	
		Klein n=35	Middel n=63	Groot n=158	Team n=137	Semi-individueel n=55	Individueel n=62	Binnen-sport n=45	Buiten-sport n=210
Meer ongezonde producten	69	69	69	69	85	70	51	65	71
Evenveel gezonde als ongezonde producten	17	6	20	19	13	14	23	17	16
Meer gezonde producten	14	25	10	12	3	16	26	18	13
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel B2.5 Vraag naar gezonde(re) producten en de wens voor gezonder aanbod in de verenigingskantine (percentage verenigingen met een eigen kantine)

Vraag naar gezonde(re) producten in de verenigingskantine							
		Nooit n=40	Nauwelijks n=65	Soms n=171	Regelmatig n=142	Vaak n=60	Weet niet n=72
Aanbod in de kantine gezonder willen	Nee	27	23	12	11	20	21
	Misschien	35	48	37	43	36	38
	Ja	25	21	30	29	28	23
	Weet niet	5	5	9	8	7	8
		100	100	100	100	100	100

Bijlage 3 Overzicht ‘gezonde’ producten

Producten opgenomen in de vragenlijst	Aangemerkt als gezond	Aangemerkt als minder gezond
Witte belegde broodjes	X	
Bruine belegde broodjes	X	
Bronwater	X	
Candybars (Mars, Twix, Bounty etc.)		X
Chips		X
Energydrink (zoals Red Bull)		X
Frites		X
Gefrituurde snacks		X
(Gevulde) koeken		X
Huzarenslaatjes		X
Gesuikerde frisdranken		X
Light- of zero-frisdranken	X	
Koffie/thee	X	
Melk/karnemelk	X	
Zwak alcoholische dranken (bier en wijn)		X
Sterk alcoholische dranken (jenever, whisky, e.d.)		X
Ovenchips	X	
Pizzapunt		X
Pasta	X	
Popcorn	X	
Rauwkost/salade	X	
Rijstkoeken	X	
Roomijs		X
Saucijzenbroodjes		X
Snack a Jacks	X	
Snelle Jelle	X	
Soep	X	
Sportdranken (zoals AA Drink)		X
Tosti's		X
Vers fruit	X	
Vruchtensap	X	
Vers vruchtensap	X	
Waterijs	X	
Yoghurt	X	
Zakjes snoep		x

Bijlage 4 Toelichting behoefte aan gezonder aanbod in de kantine

Toelichting bij 'Nee'

- Aanbod is al beperkt, daarbij ook letten op de verkoopbaarheid. Voorraadvorming trachten zo beperkt mogelijk te houden.
- Al eens geprobeerd, zonder succes.
- Alleen het vochtgehalte wordt aangevuld. Er wordt nauwelijks eten besteld.
- Als schaakclub zitten we in een café/restaurant na etenstijd 's avonds. Hierdoor is het assortiment zeker gezond maar wordt er door de schakers voornamelijk koffie/thee en na afloop alcoholische drankjes geconsumeerd.
- Bij een kleine vereniging bekijk je wat het meeste wordt verkocht.
- Bijna geen vraag naar.
- Biljarten vindt in een café plaats. Leden vragen om in een café gangbare producten (voornamelijk dranken).
- Daarvoor zijn de leden te kort aanwezig.
- Dat gaat ten koste van de omzet.
- De afnemers zijn zelfstandige mensen, die kunnen voor zichzelf beslissen.
- De bezoekers van onze wedstrijden willen een hapje en/of drankje nuttigen tijdens de wedstrijd en kiezen ons lokaal niet uit 'gezondheidsoverwegingen'.
- De keus ligt bij de klant.
- De meeste gebruikers zijn de hele dag actief bezig geweest en verbranden dus veel kcal. Is het dan erg als er iets 'ongezonds' genuttigd wordt? Daarnaast: is het de verantwoording van een sportclub? En wat is ongezond: een broodje jonge kaas of een wit broodje kroket zonder saus?
- De meeste mensen zullen hier geen gebruik van maken.
- De meesten zijn eenvoudige mensen die zich daar amper zorgen over maken.
- De sport (biljart) wordt hoofdzakelijk in een horecagelegenheid beoefend en als men met de sport begint, dan kent men 'de omgeving'. De keuze is beperkt tot wel of geen alcohol.
- De voorkeur gaat toch uit naar een snelle, vette hap.
- De vraag is te gering in relatie tot de (extra) inkoopkosten.
- Doordat de horecagelegenheid geëxploiteerd wordt door een commerciële partij, zijn de prijzen relatief hoog, waardoor onze leden eigenlijk zeer weinig gebruik maken van het aanbod. Wat wel vaak voorkomt is dat ouders er een bakje koffie/thee doen tijdens de training. In dit licht moet u mijn vorige antwoorden ook zien. Het aangeboden assortiment is groot en te vergelijken met een doorsnee eetcafé. Uitgebreid dineren is bijvoorbeeld ook mogelijk.
- Er is geen behoefte aan een gezonder aanbod.
- Er is geen behoefte aan onder de leden.
- Er is geen behoefte. Wel hebben we sinds kort alcoholvrij bier.
- Er is geen vraag naar. Hierbij hebben wij niet de behoefte om dit te stimuleren.
- Er worden alleen maar consumpties genuttigd.
- Er wordt alleen wat gedronken tijdens clubavonden.
- Er wordt eigenlijk geen gebruik van gemaakt, de leden zijn voor 98 procent kinderen.
- Er wordt voornamelijk koffie en thee gedronken. Het woord 'kantine' is in dezen niet helemaal op zijn plaats, aangezien het meer een keuken is waar de leden zelf de koffie/thee kunnen maken.
- Er wordt wel koffie en thee gedronken maar het vaakst is het gewoon het water uit de kraan. Verder niets.
- Geen behoefte aan.
- Geen behoefte aan; seizoensgebonden ijsclub.
- Geen behoefte bij kantinecommissie. Geen prioriteit bij bestuur wegens onderbezetting.
- Geen interesse voor gezonde voeding bij een avondje dammen.
- Geen invloed op inkoop.
- Geen ruimte voor.
- Geen speerpunt en zou een onevenwichtig beslag leggen op vrijwilligers.
- Gezond aanbod is voldoende.
- Gezonde producten nemen de sporters meestal zelf mee en zijn vaak minder lang houdbaar, dus lastiger qua inkoop.
- Gezond voedsel moet je dan wel vers opdienen.
- Hebben een klein assortiment.
- Het aanbod is minimaal en redelijk gezond.
- Het gaat alleen om iets te drinken na het sporten.
- Het hoort bij een zorginstelling.
- Het is al gezond genoeg, en biologisch!
- Het is alleen een ontmoetingsplek en minder een kantine, nog geen 15 procent van de leden komt in het 'honk'.
- Het is goed zoals het is voor onze vereniging.
- Iedereen is tevreden met huidige aanbod.
- Ik zie niet in hoe je koffie, thee en een biertje gezonder kan aanbieden.
- In onze kantine is niets eetbaars te koop.
- Is geen belangstelling voor, gezien tijdstip van activiteiten na acht uur in de avond.
- Is geen vraag naar. (4x)

- Je moet een onderscheid maken tussen aanbod en wat er daadwerkelijk wordt gekocht. Gezond aanbod is er wel, maar het wordt minder gekocht.
- Kantine is zeer weinig open, leden maken er dus minimaal gebruik van; kantine is er te weinig voor open.
- Koek en zopie hoort bij een ijsbaan.
- Lopers zijn over het algemeen geen grote (bier)drinkers. Er wordt weleens wat genuttigd, soms met een snoeperijtje erbij. Woensdags na de training: thee.
- Mensen willen na het sporten lekker gezond eten en drinken.
- Na de avondtraining is er geen behoefte aan echt eten. Bier is voldoende en voor sommigen een icetea, aangevuld met soms een portie bitterballen. En wat pinda's op de bar.
- Nergens voor nodig; als iemand wat gezonds wil eten is hij daarvoor zelf verantwoordelijk.
- Niet nodig daar het aanbod heel evenwichtig is. Tevens gezonde warme maaltijden.
- Omdat daar de vraag niet naar is en omdat we het aanbod in de club zo laag mogelijk willen houden in verband met afschrijving.
- Omdat ons clubhuis op het terrein van een cafetaria staat en wij niks mogen verkopen behalve koffie/thee, bier/wijn en frisdrank.
- Omdat we maar één keer per maand daar komen en dat is dan een dagje gezellig. Gezond doen we daarna weer thuis.
- Onze club is te klein om een ruimer productaanbod te hebben.
- Onze club speelt (als enige vereniging) in een Chinees Restaurant. De doelgroep van het bedrijf is anders dan die van horeca bij een sportaccommodatie.
- Te gering aanbod van voedingswaren.
- Te weinig gebruik om je druk om te maken.
- Tijdens winterse schaatsperiodes is het aanbod in de kantine afgestemd op de vraag naar energierijke waren.
- Traditie.
- Verantwoordelijkheid pachter.
- Verhouding is goed zo.
- Volgens ons is het gezond genoeg.
- Onze leden zijn volwassenen die in de avonden ter ontspanning een spelletje volleybal spelen. De zogenaamde derde helft is ook erg belangrijk voor onze leden.
- We doen het nodige. Ervaring bij anderen leert dat nog meer weinig zin heeft.
- We hebben geen mankracht om dingen te verkopen.
- We letten er al op.
- We zijn met veel 65-plussers en die zien de noodzaak daar niet zo van in.
- Wel uitgebreider.
- Wij gaan hier al bewust mee om.
- Wij hebben een te kleine kantine.
- Wij hebben geen kantine maar een restaurant waar koffie et cetera en lunch- en dinerproducten te verkrijgen zijn. Snoep wordt niet verkocht.
- Wij serveren normaal geen etenswaren en het drankgebruik is evenwichtig en heeft tot op heden nauwelijks tot problemen geleid. Wij hebben ook geen jeugdleden.
- Wij voldoen aan de vraag en wellicht iets minder zogenaamd gezond betekent veelal wel ook beter, in verband met minder stress.
- Wij zijn daar enkel op zaterdagavond, gezond eten en drinken doe je thuis bewuster dan tijdens een kort bezoek aan een cafetaria
- Wij zijn er alleen in de avond om wat te drinken en dan is het aanbod prima zo voor onze vereniging.

Toelichting bij 'Misschien'

- Aangegeven is het standaardaanbod van de kantine. Tijdens competities en toernooien is er meer te verkrijgen, waaronder ook gezonde zaken zoals: verse soep, broodjes enzovoort.
- Afhankelijk van bewerkelijkheid en prijzen.
- Afhankelijk van de *effort* die de kantinecommissie hierin wil steken.
- Afhankelijk van de vraag. (2x)
- Afhankelijk van een toenemende vraag.
- Afhankelijk van wat leden daarin willen, welke effecten dit heeft op inkoopkosten en effecten op verkoopresultaten. Kantine is voor veel clubs, ook voor ons, een belangrijke bron van inkomsten.
- Afhankelijk vooral van vraag leden.
- Alleen als er vraag naar is.
- Als de klant het wil! (2x)
- Als de vraag van de leden sterker wordt, zal het bestuur overwegen een lichte ommezwaai te maken.
- Als deze vraag gaat leven bij de leden.
- Als er behoefte aan is bij de leden.
- Als er geen vraag is, dan niet aanpassen. Ervaringen uit omgeving tonen mislukking en minder omzet. Dat laatste hebben we hard nodig.
- Als er meer vraag komt. (4x)
- Als er meer vraag naar zou zijn, maar dat is er niet.
- Als er te weinig vraag naar is, dan blijft het over en bederft het.
- Als er vraag is.
- Als er vraag naar is, zullen wij dit aanpassen.
- Als er vraag naar is, maar men vraagt hier niet naar.
- Als gezonde producten ook lekker zijn, zou ik niet weten waarom we het niet aan zouden bieden.

- Als het niet verkoopt, is het geen optie.
- Als onze leden en bezoekers hier vraag naar hebben, dan zou ik het wel gezonder willen maken.
- Belangrijk dat in het aanbod gezonde producten zitten.
- Bij meer info zouden we hier over na kunnen denken...
- Broodje gezond wordt op verzoek van de bezoekers toegevoegd.
- Broodjes gezond bijvoorbeeld blijft ham/kaas/ei. Sla en komkommer blijven vaak liggen, zonde.
- Dagvers is in het algemeen gezonde snack, maar is vanwege de houdbaarheid en de openstelling van de bar (alleen in het weekend) een (te) dure optie, met het risico dat een deel van het aanbod niet meer eetbaar is een week later.
- Dat hangt af van de stellingname van bestuur. Als die een enquête houden onder leden en ouders van jeugdleden, zou dat een mogelijke conclusie kunnen zijn.
- De commissie is momenteel al wat aan het omschakelen.
- De houdbaarheid en vraag wegen niet tegen mekaar op.
- De kantine wordt verpacht door de gemeente. Het aanbod aan artikelen wordt nog nader bezien.
- De kantine blijft toch een voorname bron van inkomsten, waarbij we moeten kijken naar de vraag van de leden en bezoekers. Vanuit hen is er nog geen primaire vraag gekomen omtrent dit onderwerp, waarmee ik niet wil insinueren dat die er niet is. We staan er zeker voor open, maar het heeft met gemak te maken dat er geen actief beleid op gevoerd wordt.
- De kantine wordt verpacht door de gemeente. Het betreft een complex waar diverse verenigingen gebruik van maken. Onze vereniging is vrij sportief ingesteld. Er wordt nagenoeg geen alcohol gedronken en weinig gebruikgemaakt van de frituur.
- De mensen zijn even uit de dagelijkse sleur, bezoeken hun sportvereniging, hebben lol in hun spelletje en willen dan iets anders dan wat er thuis ook al wordt gegeten. Note: de tosti's worden bij ons vers gemaakt.
- De omzet is heel klein, wijziging moet geen omzetsdaling teweegbrengen.
- De omzet is zeer gering, het is vrijwel onmogelijk om een ander aanbod van kantineproducten te doen vanwege bederf.
- De reactie zal vooral zijn dat er nauwelijks vraag naar is.
- De vraag bij het publiek is niet geheel duidelijk.
- De vraag ernaar is er eigenlijk niet.
- De vraag leeft, denk ik, niet echt bij de bezoekers van de kantine. Zij hebben er geen verwachtingen naar.
- Dit is een onderwerp dat nooit binnen de club besproken is, omdat slechts een klein gedeelte van de leden gebruikmaakt van de kantine.
- Een en ander is afhankelijk van het product en de afname. Producten worden uitgetest en als deze niet gaan lopen, houden we ze niet meer in het assortiment. Willen echter wel wat proberen. Dit jaar bijvoorbeeld de bruinbroodtosti.
- Een klein gedeelte van onze leden zou hier wel voor voelen.
- Eerst overleg bestuur.
- Er is wel eens besproken om bijvoorbeeld traktaties van kinderen in de jeugdgroepen gezonder te doen of af te schaffen. Dit bleek echter een meerderheid niet aan te spreken.
- Er moet wel vraag naar zijn en het moet realiseerbaar zijn voor de wisselende bezetting. Bij korfbal wisselende periodes buiten, dus weinig voorraden voor langere termijn. Laatste tijd meer broodjes verkrijgbaar.
- Er wordt eigenlijk binnen het bestuur nooit gesproken over gezonde/minder gezonde voeding. Wel gaf de vorige pachter, tijdens de competitie, ieder team een schaal met wortel, komkommer, selderij et cetera. maar dit werd weinig gewaardeerd.
- Er wordt momenteel gezocht naar een balans. Het is nog niet geheel duidelijk of die al bereikt is.
- Er wordt wel eens over gesproken, maar het wordt steeds weer uitgesteld. We hebben wel sportfruit bij jeugdwedstrijden. Dit is redelijk succesvol.
- Er zijn bijna alleen avondbijeenkomsten in het clubhuis. De leeftijd van de bezoekers varieert van 30 tot 75 jaar. De omzet is relatief gering.
- Eventueel bij vragen van leden.
- Geen idee zou het de leden moeten vragen, maar denk wel dat gezonder altijd kan.
- Geen onderzoek gedaan.
- Geen vette producten in de aanbieding.
- Gezien het aanbod en de vraag lijkt het mij niet noodzakelijk.
- Gezonde producten zijn vaak bederfelijk en, als ze niet afgenomen worden, een kostenpost.
- Gezonder geeft waarschijnlijk ook kosten (houdbaarheid).
- Gezondere producten zijn ook onderhevig aan bederf en daar is het gebruik van de kantine te weinig voor.
- Grootste gedeelte (ca. 80%) van de omzet is drank. Daar proberen we goed mee om te gaan, zeker bij frisdranken (light-versies).
- Grote diversiteit is duur, gezien de omvang van de kantine.
- Hangt af van de afzet en de verplichtingen.
- Hangt af van de mate waarin er vraag is naar meer gezonde producten.
- Hangt mede af van de vraag van onze leden.
- Hangt sterk af van de vraag naar 'gezonde' producten om assortiment te wijzigen.
- Hangt toch af van de vraag, er moet voldoende afzet zijn.
- Hangt af van beschikbaarheid van het aanbod door het bestuur. Het is wel voor te stellen.
- Hebben we in het bestuur nog nooit besproken.
- Het aanbod is al vrij beperkt.
- Het assortiment wordt aangeboden naar de vraag.
- Het eetgedrag van de leden van onze vereniging is moeilijk te veranderen.

- Het gebruik van de kantine door leden beperkt zich overwegend tot drank zoals thee, koffie, frisdrank, sportdrank en licht alcoholische drank.
- Het is, denk ik, een kwestie van vraag en aanbod. Er is niet veel vraag. Ik denk dat zoiets bij de opvoeding thuis moet beginnen.
- Het is een keuze van de leden zelf wat ze willen eten. Het is hun eigen lichaam, waar wij als sportbestuur niet over kunnen beschikken en beslissen.
- Het is een kwestie van vraag en aanbod. Als bezoekers ongezonde artikelen prefereren, zal de uitbater niet zelf overgaan op meer gezonde producten.
- Het is natuurlijk sterk afhankelijk van de vraag. We proberen wel eens iets, maar als de vraag ernaar uitblijft, dan verdwijnt zo'n product ook snel weer.
- Het is niet altijd mogelijk, omdat de kantine beperkt open is.
- Het is nooit een onderwerp van gesprek geweest. De minder gezonde artikelen worden meestal tijdens wedstrijden verkocht. Daarbuiten is er nauwelijks vraag naar.
- Het is zeker een optie.
- Het moet wel verkoopbaar zijn en dus niet over de houdbaarheidsdatum gaan.
- Hier geldt het spreekwoord 'wat de boer niet kent, dat eet hij niet'.
- Horeca wordt gepacht, is geen prioriteit/geen bespreekbaar punt.
- Iedereen wil toch het beste voor zijn klanten. Gezonder is natuurlijk tegenwoordig het issue.
- Ik denk niet dat het koopgedrag van onze leden sterk zal wijzigen.
- Ik denk niet dat mensen gezonde dingen zouden kopen, maar misschien als er aanbod is, dat er vraag ontstaat.
- Ik hoor dit niet.
- Ik verwacht niet dat dit veel zal uitmaken. De besteding van het gemiddelde lid is erg laag, omdat de prijzen commercieel hoog zijn. De sporters mogen hun eigen drinken en eten meenemen. De ouders/toeschouwers houden het veelal bij een kopje koffie. Alleen bij de minioren-swimkick-wedstrijden is een toename in frites te zien en bij waterpolowedstrijden wat meer bier.
- Ik weet niet of wij daar invloed op hebben, het is een wijkcentrum. Wij bridgen hier pas sinds 1 januari 2015.
- Ik weet niet zeker of we dat wel willen.
- Indien daar behoefte aan is.
- Indien er voldoende vraag naar is.
- Ja, maar we moeten niet doorschieten. Kantine wordt door onze leden met name alleen in de weekenden gebruikt. Doordeeweeks is er door onze leden nauwelijks verkeer.
- Kantine is belangrijke bron van inkomsten en dat mag niet verloren gaan als gevolg van ander aanbod.
- Kantine is geen doel maar bijzaak en de klanten vragen naar bepaalde producten wel of niet. Gezond is niet echt een thema.
- Kantinecommissie zijn vrijwilligers met eigen initiatief.
- Kegelhuis is onderdeel van hotel-restaurant waar alle dranken en snacks te verkrijgen zijn.
- Koffie en thee is nu de bulk en dat blijft zo.
- Ligt eraan hoe realiseerbaar het in de praktijk is voor de kantinemedewerkers (ouders die dienst hebben van twee uur).
- Ligt eraan met welke producten.
- Lijkt mij persoonlijk wel wat, maar niet echt nodig in het sportcentrum denk ik. Voor gezonder is de supermarkt om de hoek.
- Mede afhankelijk van wat de leden willen.
- Meer gebruik van de kantine is dan wel een voorwaarde in verband met bederven.
- Men denkt er onvoldoende over na.
- Meningen zijn verdeeld.
- Met een andere exploitant is er wellicht een gezonder aanbod mogelijk. We voeren momenteel een rechtszaak tegen de huidige exploitant.
- Misschien kan het nog beter dan wat wij op dit moment al doen.
- Mits hiernaar vraag is bij bezoekers.
- Moeten we eerst onderzoeken, is nog niet gebeurd dus weten we het niet.
- Mogelijk neemt de vraag naar gezonde producten toe als het aanbod groter is.
- Momenteel is de jeugdafdeling groeiende en hiervoor zouden we een pakketwijziging moeten doorvoeren.
- Momenteel is er geen vraag naar. Er zal onder de bezoekers een hele omslag moeten worden gemaakt om over te gaan op gezonde producten.
- Na gezond sporten is het prettig als het aanbod gezond voor iedereen wat te bieden heeft.
- Niet bewust mee bezig.
- Niet geïnventariseerd, gezien de geringe vraag niet echt interessant.
- Nog geen beleid over bepaald.
- Omdat onze horeca maar minimale openingstijden heeft. In principe alleen avonduren.
- Ons clubhuis is in het algemeen alleen 's avonds geopend, waardoor er minder vraag is naar broodjes, maar meer naar koffie, thee, frisdrank en een biertje.
- Onze kantine wordt niet zo vaak gebruikt.
- Onze kiosk is erg klein en alleen zaterdagochtend en tijdens wedstrijden open.
- Onze korfbalvereniging is een half seizoen aanwezig in een sportkantine en een half seizoen in een sporthal. De eerste is in beheer van een voetbalvereniging, de tweede van een commerciële uitbater. Wij hebben geen directe invloed op het aanbod.
- Onze vereniging zou wellicht fruit willen verkopen en tosti's, broodjes en dergelijke (geen frituur).
- Overweging wordt binnen bestuur gemaakt.

- Prijsstelling belangrijk.
- Rekening houden met de behoeften van onze leden.
- Soms zitten er wat ouders te kijken die koffie of thee drinken, maar na het sporten zit er bijna niemand in de kantine (van onze vereniging).
- Sporten staat op de voorgrond, niet de consumpties.
- Tijdens de competitie en jeugdcompetitie bieden de teams gezonde maaltijden aan aan de gastteams.
- Tijdens diverse jeugdtoernooien hebben we alleen een gezonde keuken. Daarbuiten blijft het zoals het is.
- Vooral de jeugd grijpt toch naar niet-gezonde producten, anders zijn we bang dat we niks verkopen; gezonde spullen zijn vaak aan bederf onderhevig.
- Vraag en aanbod; je moet ook rendabel zijn.
- Wanneer de leden daar ook behoefte aan hebben; we horen vrijwel geen opmerkingen over het assortiment (m.b.t. meer/minder 'gezond').
- Wanneer de vraag groter wordt.
- We hebben er geen enkele ervaring mee, dus misschien...
- We hebben geen invloed op de inkoop van de kantine.
- We hebben de afgelopen periode andere zorgen gehad, die voorrang hebben boven dit verhaal.
- We zijn aan het bekijken of water met fruitsmaak (bijv. Dubbelfrisss) opgenomen kan worden.
- We zijn bezig met een nieuw beleidsplan; een 'gezonde' kantine zou hier een plek in kunnen krijgen.
- We zijn er al mee bezig.
- We zijn gehuisvest in een Gemeenschapshuis, er zijn maar een paar sportverenigingen. De meerderheid van de gebruikers is niet met sport bezig.
- We zijn met de vereniging afhankelijk van de omzet van de kantine. We spelen dus in op de vraag en kunnen het ons niet permitteren om met voorraad te blijven zitten.
- Weinig vraag.
- Wel afhankelijk van de winstmarge.
- Wel willen, maar weinig vraag.
- Welke mogelijkheden?
- Werkt alleen als ouders (opvoeding) en supermarkten (verkoop van ongezonde artikelen) worden aangepakt én als op scholen een actief ontmoedigingsbeleid is ten opzichte van ongezonde producten. (les in voedselgebruik in relatie tot gezondheid).
- Wie zou dat niet willen?
- Wij, de vereniging, willen graag gezonder, maar de klanten kopen het niet.
- Wij hebben al geprobeerd om ovensnacks te verkopen in plaats van gefrituurde snacks, maar dat bleek geen succes.
- Wij hebben daar tot nu toe geen invloed op gehad. We maken als gymvereniging met veel jeugd niet zo veel gebruik van de kantine.
- Wij hebben tijdens 'jeugduren' een kleine kantine open. Hierbij is bijvoorbeeld geen frituur. Als je bepaalde 'ongezonde' producten niet zou aanbieden, dan wordt dit wel ergens anders gekocht.
- Wij komen slechts een enkele keer per jaar in de horeca.
- Wij maken maar weinig gebruik van de kantine, meestal alleen voor een drankje na het trainen of bij de jaarlijkse vergadering en op het toernooi.
- Wij vinden dat we niet een direct opvoedende taak hebben. Buiten een tosti is er alleen eten aanwezig bij evenementen. Wij oriënteren ons wel op gezond eten, en kijken bij collegaverenigingen die een uitgebreidere keuken in gebruik hebben. Maar wij laten de keuze bij de leden/gasten.
- Wij weten echt niet hoe 'ongezond' het aanbod nu is en wat mensen consumeren.
- Wij willen niet een te uitgebreid assortiment aanbieden, gewoon fris, een biertje of een wijntje.
- Wij zijn een watersportvereniging, gemiddelde leeftijd leden 50+.
- Wordt al bekeken.
- Wordt heel veel snoep verkocht, gezonde snacks lijkt mij beter.
- Wordt relatief weinig voedsel gekocht.
- Zolang het maar niet ten koste van de omzet gaat.
- Zou onderzocht moeten worden of er vraag naar is.

Toelichting bij 'Ja'

- Aanbieden willen we wel, maar er is te weinig vraag.
- Als de leden en bezoekers bereid zijn deze af te nemen en er een acceptabele prijs voor te betalen.
- Als er inderdaad meer vraag naar komt.
- Altijd goed.
- Beter voor de gezondheid.
- Beter voor de jeugd in verband met overgewicht.
- Bij sporten hoort gezonde voeding.
- Bij gezond sporten hoort gezond eten.
- Dan zal het assortiment kleiner worden, maar wel meer gericht op gezondere producten.
- Dat hoort bij de sport.
- Dat ze minder gezonde producten verkopen, is tegenstrijdig met sport.
- Dit doen we soms al: bij de wat grotere evenementen maken we verse producten.
- Een gevarieerder aanbod zou prettig zijn, maar ook meer reclame voor gezonde zaken. Er wordt sowieso geen reclame gemaakt in de horeca.
- Er is nu alleen een snoepautomaat.

- Er is veel vraag van de jeugd naar de gewone cola en AA Drank (High Energy) die veel suiker bevatten, vooral de AA HE Drink. Schrappen uit het assortiment durf ik niet aan. (Ik hoor in gedachten al de kritiek van veel ouders: 'En al dat bier en die wijn dan voor de senioren?')
- Er wordt vijf uur lang gebruikgemaakt van de sportfaciliteiten (tussen 16 en 21u). Voor met name de trainers die er een aantal uren rond etenstijd zijn, is het wenselijk ook een gezondere maaltijd als alternatief te hebben (i.p.v. alleen friet en snacks).
- Gezond eten en sport gaan goed samen dus ja, we zouden het wel willen. Maar het is geen doel op zich. Er moet wel vraag naar/behoefte aan zijn.
- Graag, bijvoorbeeld vers fruit en vers geperst sap van bijvoorbeeld sinaasappels.
- Het gaat om een horecagelegenheid in een sportcomplex. De gemeente heeft aangegeven dat de horecagelegenheid (ook) ter beschikking moet staan voor de sportverenigingen. De horecabaas vecht die toezegging aan en wil er een gewone horecagelegenheid van maken. In het laatste geval gaat het vooral om drankgebruik (bier) en gefrituurd assortiment (bitterballen e.d.). Gezonde producten worden niet of nauwelijks verkocht, ook al is er vanuit onze sportvereniging wel behoefte aan. Dit is een lastig conflict!
- Het is wel een issue aan het worden. past ook beter bij ons jeugdbeleid.
- Het kan beter.
- Het kan gewoon gezonder en dat is wat de ouders ook graag zouden willen.
- Hier zijn we al stappen in aan het maken.
- Ik vind dat bij een sportaccommodatie het gezondheidsaspect ook in het horecadeel terug zou moeten komen.
- In een sportcomplex als het Sportiom zitten meerdere disciplines en dan zou het natuurlijk goed zijn als hier meer gezondere zaken op het menu zouden komen. Echter is het commercieel dus moet alles snel en goedkoop zijn. En dat is helaas de frietpan.
- Inmiddels zijn wij begonnen met een pilotproject in het kader van de Gezonde Sportkantine; er is steeds meer vraag naar gezondere producten.
- Invloed op aanbod is vrij klein. Pogingen worden voortgezet.
- Is een optie.
- Ja, wij willen zelf meer gezonde artikelen gaan verkopen.
- Ja, dat willen wij wel, echter als de afname niet hoog genoeg is, wordt om financiële redenen ook weer afgezien van het gezondere aanbod. Daarnaast voelen de kantinebeheerders er (nu) niet veel voor.
- Ja, maar gezonder is ook sneller bederfelijk en dus financieel niet aantrekkelijk.
- Kan altijd gezonder.
- Langzame verandering is al gestart (bijv. broodjes gezond).
- Lijkt me helder, omdat het gezonder is.
- Lijkt wel fijn.
- Maar er is schijnbaar geen behoefte aan.
- Maatschappelijke stap.
- Meer aanbod aan gezonde snacks en opties is gewenst.
- Meer gezond aanbod.
- Nieuw beleid op het gebied van food & health.
- Nu helemaal geen gezond aanbod.
- Omdat je met sport bezig bent, past gezonde voeding daarbij. We hebben het geprobeerd, maar heeft niet veel aftrek. We proberen wel een gezondere daghap te serveren.
- Ongezonde producten staan natuurlijk haaks op sportbeoefening.
- Terugdringen broodje kroket, frikadel.
- Tosti's komen uit de diepvries, blijven langer goed, zijn vaak op voorraad. Vers belegde broodjes gezond zijn dat niet.
- Uiteindelijk willen we allemaal dat - zeker - de jeugd, gezonder gaat eten.
- Voorbeeld stellen.
- Voorbeeldfunctie: wat hoort bij een sportcomplex annex zwembad met veel jeugd?
- Vraag naar gezonde producten neemt toe, we willen graag op de vraag inspelen.
- Waarschijnlijk zou een gezonder aanbod ook afgenomen worden.
- Wanneer de keuze meer aanwezig is en er meer aandacht voor is, denk ik dat dit bij onze club wel aanslaat.
- We gaan de kantine over laten nemen door een stichting die er een gezonde sportkantine van wil maken.
- We streven naar gezonder aanbod en bewustmaken van bijvoorbeeld de hoeveelheid suiker in sportdrink.
- We zijn bezig in het kader van gezonde voeding meer gezonde producten in het assortiment op te nemen.
- We zijn daar al mee bezig, er wordt veel minder gefrituurd bijvoorbeeld.
- We zijn er inmiddels mee bezig.
- We zijn hiermee bezig.
- We zijn tenslotte een sportvereniging. Gezondere voeding past daarbij.
- Wij doen mee aan de actie van Wilfred Genée aangaande de Gezonde Kantine.
- Wij willen wel gezondere producten aanbieden, maar kunnen (nog) niet stoppen met de minder gezonde producten, omdat daar toch nog veel vraag naar is.
- Wij willen wel, maar willen de bezoekers het ook?
- Wij zijn hier actief mee bezig, met de introductie van fruit voor alle jeugdteams na de wedstrijd, meer aandacht voor bruin brood, light-producten et cetera.
- Willen we wel, maar de gezondere producten zijn vaak minder lang houdbaar. Wij willen wel iets wat gezond is en lang houdbaar. En het moet verkopen natuurlijk...

Toelichting bij 'Weet niet'

- Commerciële uitbater gaat niet te rade bij ons als vereniging.
- Dat moet ik eerst bespreken met de kantinecommissie.
- De leden van onze schaakvereniging gebruiken voornamelijk dranken (koffie, thee, bronwater, bier, cola). Er is nauwelijks behoefte aan andere producten.
- De meeste leden nuttigen gezond en naar behoefte.
- De verkoop van artikelen en de bemanning van de kantine ligt bij een andere vereniging.
- De vraag bepaalt het aanbod.
- Die actievelingen die van het clubhuis gebruikmaken, doen dit voor de gezelligheid.
- Er is op dit moment geen of weinig specifieke vraag naar.
- Er wordt niet of nauwelijks geconsumeerd.
- Gebruik van kantine neemt de laatste jaren sterk af. Heeft wel degelijk te maken met de duurder wordende maatschappij en afnemende sociale contacten. Leden komen nu hoofdzakelijk om te sporten.
- Geen invloed daarop. (2x)
- Hangt van een hoop dingen af.
- Heb ik op dit moment geen zicht op.
- Hebben we nog niet over nagedacht.
- Het is een commerciële exploitant. Assortiment is al redelijk gezond. Geen behoefte om hier nog nadere toelichting op te geven.
- Het is een gemiddelde van gezond en minder gezond.
- Het is goed zoals het is.
- Hier ben ik niet van op de hoogte. dit moet ik navragen dan bij de barcommissie en juist bij de leden.
- Ik ben niet zeker of onze leden graag gezondere producten in de sportkantine willen hebben.
- Ik denk dat het aanbod van beide categorieën in evenwicht moet zijn en hoezo is bijvoorbeeld een light-drink 'gezonder' - zit heel veel aspartaam in et cetera.
- Ik maak persoonlijk geen gebruik van de uitgebreide restaurantfaciliteiten, hooguit een kopje koffie of een glas frisdrank, geen idee wat de rest van de clubleden graag zou willen, iedereen is in elk geval tevreden over het aanbod.
- Ik weet hier niet veel van. We zitten in een restaurant dat bij een sporthal hoort, maar ik bestudeer de menukaart niet en ik kijk ook niet wat onze leden allemaal nemen.
- Is mij niet bekend, er is nooit over gesproken.
- Is nog nooit over gesproken.
- Leden willen wel veranderen. Weet niet of bestuur mee wil denken.
- Moeilijk te beantwoorden. Als bowlingvereniging huren wij de banen in het bowlinghuis. Wij maken hierdoor slechts voor een beperkt gedeelte gebruik van het aanbod van het huis, dat veel meer gericht is op 'losse klanten'. Het merendeel van onze leden maakt zeer weinig gebruik van de keuken en beperkt zich op de speelavond tot een drankje tijdens het bowlen.
- Nooit navraag naar gedaan onder de bezoekers.
- Onze club bepaalt niet wat er te koop wordt aangeboden. Wij huren deze kantine.
- Onze leden gaan direct naar huis; hoofdzakelijk jonge jeugdleden.
- Volgens ons is er vraag naar.
- Want ik maak geen gebruik van de ongezonde etenswaren.
- We hebben ons daar nog niet in verdiept.
- We komen alleen om iets te drinken.
- We komen niet regelmatig in de kantine, dus geen antwoord.
- Wij hebben daar als een van de bezoekende verenigingen nauwelijks zeggenschap over.
- Wij hebben de grootste omzet overdag van ouders die met kleine kinderen komen zwemmen. Koffie en thee dus. Na de trainingen is de kantine nooit open.
- Wij verkopen geen etenswaren.
- Wordt door ons niet gebruikt. Wij drinken alleen koffie thee, fris, wijn en bier.
- Zou ik eerst de mening van de leden moeten peilen, maar weet niet hoe andere verenigingen hierover denken.

Bijlage 5 Wettelijke DHW-verplichtingen sportverenigingen

Op basis van de Drank- en Horeca wet en de gemeentelijke verordening paracommercie zijn verenigingen verplicht om zich aan onderstaande richtlijnen te houden⁸.

- De vereniging heeft een alcoholbestuursreglement 'alcohol in sportkantes'.
- De vereniging heeft een drank- en horecaverunning (op naam van vereniging).
- Op de momenten dat in de sportkantine alcoholhoudende drank wordt geschenken, is er altijd ofwel een leidinggevende aanwezig die in het bezit is van de verklaring Sociale Hygiëne ofwel een barvrijwilliger die een instructie verantwoord alcoholschenken (IVA) heeft gevolgd.
- Het bestuursreglement alcohol in sportkantes van de sportvereniging of een kopie hiervan is aanwezig in de sportkantine.
- Verkoop van alcoholhoudende drank aan personen jonger dan 18 jaar is verboden.
- Verkoop van sterke drank aan personen jonger dan 18 jaar is verboden.
- Leeftijdsgrenzen en schenktijden (in gemeentelijke verordening paracommercie vastgesteld) moeten zichtbaar in de kantine worden opgehangen.
- De verstrekker van alcohol dient bij de aspirant-koper de leeftijd vast te stellen, tenzij de aspirant-koper onmiskenbaar de vereiste leeftijd heeft bereikt.
- Geen alcoholhoudende drank wordt verstrekt als dit leidt tot verstoring van de openbare orde, veiligheid of zedelijkheid.
- Het is niet toegestaan alcoholhoudende drank te verstrekken aan personen die verkeren in kennelijke staat van dronkenschap.
- Het is verboden personen toe te laten in de kantine die verkeren in kennelijke staat van dronkenschap of onder invloed zijn van andere psychotrope stoffen (stoffen die leiden tot minder sterke lichamelijke afhankelijkheid dan verdovende middelen).
- Regulering prijsacties: afhankelijk van de gemeentelijke verordening.
- Beperking *happy hours*: afhankelijk van de gemeentelijke verordening.
- Leeftijdsgrenzen en schenktijden: afhankelijk van de gemeentelijke verordening.

Meer informatie: <http://www.nocnsf.nl/alcoholensport>

⁸ Rianne Honigh-de Vlaming (Academische werkplaats AGORA) 2013. *Alcoholbeleid en sportverenigingen in de praktijk*, GGD Noord- en Oost-Gelderland en Wageningen Universiteit.

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl